

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
VERICA TRSTENJAK
prezentate la 14 februarie 2012¹

Cauza C-618/10

Banco Español de Crédito, SA
împotriva
Joaquín Calderón Camino

[cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de

Audiencia Provincial de Barcelona (Spania)]

„ Protecția consumatorilor — Directiva 93/13/CEE — Articolul 6 alineatul (1) — Contracte de credit de consum — Ratele dobânzii moratorii — Clauze abuzive — Dreptul procesual civil național — Procedură de somație de plată — Competența unei instanțe naționale de a se pronunța, în cadrul unei proceduri naționale de somație de plată, din oficiu și în limine litis, cu privire la lipsa caracterului obligatoriu al unei clauze privind dobânda moratorie cuprinse într-un contract de credit de consum și de a dispune modificarea acesteia — Regulamentul (CE) nr. 1896/2006 — Procedura europeană de somație de plată — Directiva 2008/48/CE — Articolul 30 — Aplicare ratione temporis — Directiva 87/102/CEE — Articolele 6 și 7 — Domeniul de aplicare ratione materiae — Autonomia procedurală a statelor membre ”

Cuprins

I	— Introducere	3
II	— Cadrul juridic	4
	A — Dreptul Uniunii	4
	B — Dreptul național	5
III	— Situația de fapt, procedura principală și întrebările preliminare	5
IV	— Procedura în fața Curții	7
V	— Principalele argumente ale părților	7
VI	— Apreciere juridică	7

¹ — Limba originală: germana.
Limba de procedură: spaniola.

A — Observații preliminare	7
B — Cu privire la prima întrebare preliminară	9
1. Cu privire la rolul instanței naționale în anularea clauzelor abuzive conform jurisprudenței Curții.....	9
2. Transpunerea principiilor jurisprudențiale în situația din acțiunea principală	10
a) Aprecierea Curții în Hotărârea Pénzügyi.....	10
b) Argumente împotriva transpunerii acestei jurisprudențe în ceea ce privește acțiunea principală	11
i) Comparație cu cauza Pénzügyi	11
— Situație procesuală diferită	11
— Clauze contractuale diferite	12
— Concluzie	14
ii) Consecințele unei transpuneri asupra procedurii de somație de plată	14
— Modificare substanțială a modului de funcționare a procedurii de somație de plată	14
— Conformitatea cu principiul autonomiei procedurale	16
3. Concluzii	22
a) Dreptul Uniunii nu impune o examinare din oficiu și in limine litis în cadrul procedurii de somație de plată	22
b) Posibilitatea statelor membre de a adopta prevederi mai stricte	23
C — Cu privire la a doua întrebare preliminară	23
D — Cu privire la a treia întrebare preliminară	26
E — Cu privire la a patra și la a cincea întrebare preliminară	27
F — Cu privire la a șasea întrebare preliminară	28
VII — Concluzie	30

I — Introducere

1. Cauza în speță se întemeiază pe cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de Audiencia Provincial de Barcelona (denumită în continuare „instanța de trimitere”) în temeiul articolului 267 TFUE prin care aceasta a adresat Curții o serie de întrebări privind interpretarea Directivei 93/13/CEE², a Directivei 2009/22/CE³, a Regulamentului (CE) nr. 1896/2006⁴, a Directivei 2008/48/CE⁵ și a Directivei 2005/29/CE⁶.

2. Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare a fost formulată în cadrul litigiului dintre Banco Español de Crédito, S.A. (denumită în continuare „reclamantul din acțiunea principală”) și domnul Joaquín Calderón Camino (denumit în continuare „pârâtul din acțiunea principală”) având ca obiect rambursarea unui credit și plata unei dobânzi moratorii. Reclamantul din acțiunea principală, care își invocase inițial creanțele pe calea unei proceduri naționale de somație de plată, contestă în prezent o ordonanță prin care instanța, din oficiu și *in limine litis*, a declarat nulitatea unei clauze contractuale care prevedea o dobândă moratorie de 29 %, a stabilit rata acestei dobânzi la 19 % și a solicitat reclamantului să efectueze un nou calcul privind quantumul pretențiilor înainte de a continua procedura.

3. Scopul cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare este de a se stabili dacă, în conformitate cu dreptul Uniunii, instanța națională este obligată, în etapa examinării admisibilității unei cauze civile, să aprecieze din oficiu caracterul abuziv al unor clauze contractuale formulate anterior, cuprinse într-un contract de credit de consum, referitoare la dobânda moratorie, precum și să modifice conținutul acestora. De asemenea, instanța de trimitere formulează o serie de întrebări cu privire la comportamentul entității financiare în caz de neîndeplinire a clauzelor contractuale ale unui contract de împrumut, din perspectiva dreptului Uniunii aplicabil.

4. Dreptul protecției consumatorilor în Uniunea Europeană suferă în prezent un proces de revizuire legislative care dovedesc eforturile Comisiei de consolidare, precum și de modernizare a acquis-ului existent. Nu numai Directiva 93/13 a suferit unele modificări punctuale prin Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor⁷, care se întemeiază pe principiul realizării unei armonizări depline a dispozițiilor naționale privind protecția consumatorilor⁸. În plus, prin Propunerea de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Legislația europeană comună în materie de vânzare din 11 octombrie 2011⁹,

2 — Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

3 — Directiva 2009/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind acțiunile în încetare în ceea ce privește protecția intereselor consumatorilor (JO L 110, p. 30).

4 — Regulamentul (CE) nr. 1896/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2006 de instituire a unei proceduri europene de somație de plată (JO L 399, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 9, p. 108).

5 — Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO L 133, p. 66).

6 — Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului (JO L 149, p. 22, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 260).

7 — Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO L 304, p. 64). Conform articolului 28 alineatul (1), statele membre trebuie să transpună directiva în dreptul lor național până la 13 decembrie 2013.

8 — Articolul 32 din Directiva 2011/83, introdus ca articolul 8a în Directiva 93/13, prevede obligația statelor membre de a informa Comisia în legătură cu adoptarea de dispoziții naționale specifice în anumite domenii, și anume în ceea ce privește lărgirea sferei controlului de fond prevăzut la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, precum și în ceea ce privește introducerea de liste naționale de clauze contractuale considerate abuzive.

9 — Propunerea Comisiei din 11 octombrie 2011 de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Legislația europeană comună în materie de vânzare [COM(2011) 635 final].

Comisia a propus un proiect legislativ care va facilita pe viitor aplicarea opțională a acestei reglementări contractelor de cumpărare transfrontaliere atunci când părțile prevăd expres acest lucru¹⁰. Chiar dacă aceste acte juridice nu sunt aplicabile *ratione temporis* acțiunii principale, ele vor influența fără îndoială în mod decisiv dezvoltarea ulterioară a dreptului protecției consumatorilor.

II — Cadrul juridic

A — Dreptul Uniunii

5. Potrivit articolului 1 alineatul (1) din Directiva 93/13, scopul acestei directive este apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor și un consumator.

6. Articolul 3 din directiva menționată prevede:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

[...]

7. Anexa la această directivă conține o listă de clauze care pot fi declarate abuzive conform articolului 3 alineatul (3):

„1. Clauzele care au ca obiect sau ca efect:

[...]

(e) solicitarea de la orice consumator care nu și-a îndeplinit obligația să plătească o sumă disproporționat de mare drept compensație;

[...]

8. Articolul 4 alineatul (1) din directivă prevede:

„Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.”

10 — Eforturile Comisiei de creare a unui instrument european în materia dreptului contractelor s-au intensificat în ultimii ani. Comunicarea Comisiei prezentată în anul 2003, „Un drept european al contractelor mai coerent: un plan de acțiune”, a propus elaborarea unui „cadru comun de referință” ca instrument care să conțină o clauză de participare, care ar trebui să cuprindă reglementări generale și o terminologie comună a legislației europene privind contractele. În perioada imediat următoare, „Study Group on a European Civil Code”, care este o rețea internațională de cercetători, a elaborat un proiect academic privind un cadru comun de referință (Common Frame of Reference – CFR), care se bazează pe „Principles of European Contract Law” (PECL) definite de comisia cunoscută sub numele de Comisia Lando. Pe baza acestor lucrări premergătoare, în aprilie 2010, Comisia Europeană a instituit un grup de experți în vederea elaborării cadrului comun de referință al dreptului european al contractelor, care a prezentat la 3 mai 2011 un studiu de fezabilitate. A se vedea, în ceea ce privește eforturile în scopul creării unui cod european al drepturilor consumatorilor, Lando, O., „On a European Contract Law for Consumers and Businesses — Future Perspectives”, în *Towards a European Contract Law* (editat de Reiner Schulze/Jules Stuyck), München, 2011, p. 203 și următoarele, și Mazeaud, D., „Unfairness and Non-negotiated Term”, *op. cit.*, p. 123, Hesselink, M., „The Consumer Rights Directive and the CFR: two worlds apart?”, în *European review of contract law*, volumul 5 (2009), punctul 3, p. 290, Zimmermann, R., „The present state of European private law”, în *The American journal of comparative law*, volumul 57 (2009), punctul 2, p. 479.

9. Articolul 6 alineatul (1) din directivă prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.

[...]”

10. Articolul 7 alineatul (1) din directivă prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.”

B — Dreptul național

11. În dreptul spaniol, protecția consumatorilor împotriva clauzelor abuzive era garantată inițial prin Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios¹¹ (Legea generală 26/1984 din 19 iulie 1984 privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor, denumită în continuare „Legea 26/1984”). Această lege a fost modificată ulterior prin Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación¹² (Legea 7/1998 din 13 aprilie 1998 privind condițiile generale ale contractelor, denumită în continuare „Legea 7/1998”), care a transpus Directiva 93/13 în dreptul național. Prin Real Decreto Legislativo 1/2007¹³ din 16 noiembrie 2007 (denumit în continuare „RDL 1/2007”) a fost aprobată în cele din urmă noua versiune a Legii generale privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor.

12. La articolul 83 din RDL 1/2007 sunt prevăzute consecințele juridice care decurg din constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale. Acest articol prevede că „[c]lauzele abuzive sunt nule deplin drept și sunt considerate ca nefiind incluse în contract” și că „[p]artea contractului afectată de nulitate este completată în conformitate cu prevederile articolului 1258 din Codul civil și cu principiul bunei-credințe obiective. În acest scop, instanța care declară nulitatea respectivelor clauze completează contractul și dispune de competențe de moderare cu privire la drepturile și la obligațiile părților, în cazul în care contractul este menținut, și cu privire la consecințele lipirii acestuia de efecte, în cazul unui prejudiciu considerabil pentru consumator și utilizator. Numai în cazul în care clauzele care sunt menținute conduc la o situație inechitabilă în ceea ce privește poziția părților, care nu poate fi rectificată, instanța poate declara că contractul este lipsit de efecte.”

13. Articolul 1108 din Codul civil spaniol prevede că, în cazul obligației de plată a unei sume de bani și al întârzierii la plată, repararea prejudiciului suferit constă, în cazul în care părțile nu au stabilit altfel, în plata dobânzii convenite de părți și, în cazul lipsei unui acord, a dobânzii legale.

14. Conform articolului 1258 din Codul civil spaniol, contractele sunt încheiate prin simplul acord de voință și, din acel moment, nu obligă doar la îndeplinirea clauzelor prevăzute expres în contract, ci determină de asemenea toate consecințele care, prin natura lor, sunt conforme bunei-credințe, practicilor curente și legii.

III — Situația de fapt, procedura principală și întrebările preliminare

15. La 28 mai 2007, părțile din acțiunea principală au încheiat un contract de credit în valoare de 30 000,00 euro în scopul achiziționării unui vehicul. Astfel cum reiese din decizia de trimitere, dobânda anuală efectivă era stabilită la 8,890 %, rata dobânzii era de 7,950 % și dobânda moratorie era de 29 %. Chiar dacă rambursarea creditului era scadentă abia la 5 iunie 2014, reclamantul a solicitat rambursarea anticipată, întrucât pârâtul nu plătitise toate cele 67 de rate convenite.

11 — BOE nr. 176 din 24 iulie 1984.

12 — BOE nr. 89 din 14 aprilie 1998.

13 — BOE nr. 287 din 30 noiembrie 2007.

16. La 8 ianuarie 2009, reclamanta a inițiat o procedură de somație de plată având ca obiect suma de 29 381,95 euro, dobânzile convenționale și cheltuielile de judecată. La 21 ianuarie 2010, Juzgado de Primer Instancia nr. 2 de Sabadell a emis o ordonanță prin care a declarat nulă clauza cuprinsă în contractul de credit referitoare la dobânda moratorie, a stabilit rata acesteia la 19 % și a impus reclamantei să efectueze un nou calcul al dobânzii pentru aceeași perioadă, în conformitate cu cele dispuse în ordonanță. Instanța și-a motivat decizia prin caracterul abuziv al clauzei privind dobânzile de întârziere. Întrucât toate normele pertinente erau de natură imperativă, nulitatea unei clauze putea fi declarată din oficiu și în cadrul unei proceduri de somație de plată.

17. Reclamanta din acțiunea principală formulează apel împotriva acestei ordonanțe la instanța de trimitere, în cadrul căruia invocă necesitatea unei protecții jurisdicționale efective și argumentează, în esență, că prima instanță nu putea examina din oficiu și *in limine litis* dobânda moratorie convenită, ci putea face aceasta numai dacă pârâtul ar fi invocat o excepție în această privință.

18. Instanța de trimitere consideră necesară interpretarea dreptului Uniunii în vederea soluționării litigiului. Instanța de trimitere adresează în special întrebarea dacă o instanță națională, luând în considerare dispozițiile dreptului Uniunii, are posibilitatea de a constata din oficiu *in limine litis* nulitatea unei clauze privind dobânda moratorie în cadrul unei proceduri de somație de plată sau dacă, dimpotrivă, trebuie să lase în sarcina părților invocarea nulității unei astfel de clauze în instanță, cu excepția cazului în care este vorba despre clauze contractuale care încalcă în mod evident prevederi imperative sau alte norme prohibitive. Din acest motiv, instanța de trimitere a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Este contrar dreptului Uniunii, în special dreptului consumatorilor și al utilizatorilor, ca o instanță națională să nu se pronunțe din oficiu și *in limine litis*, precum și în orice fază a procedurii cu privire la nulitatea sau la revizuirea unei clauze privind dobânda moratorie (în acest caz de 29 %) cuprinse într-un contract de credit de consum? Instanța menționată poate opta, fără a aduce atingere drepturilor consumatorului [recunoscute de] legislația Uniunii, să lase să depindă de inițiativa debitorului posibilitatea de a analiza respectiva clauză (prin intermediul căii procedurale a opoziției care poate fi formulată de acesta)?
- 2) În lumina articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE și a articolului 2 din Directiva 2009/22/CE, cum trebuie interpretat în mod corect articolul 83 din Real Decreto Legislativo nr. 1/2007 (anterior articolul 8 din Legea generală nr. 26 din 19 iulie 1984 privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor [Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios])? Care este domeniul de aplicare, în această privință, al articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE atunci când prevede că clauzele abuzive «nu creează obligații pentru consumator»?
- 3) Controlul judiciar din oficiu și *in limine litis* poate fi exclus în cazul în care reclamantul stabilește în mod clar în cerere rata dobânzii moratorii, valoarea creanței, inclusiv principalul și dobânzile, penalitățile contractuale și costurile, rata dobânzii și perioada pentru care se aplică respectivele dobânzi (sau trimiterea la o dobândă legală care se adaugă din oficiu la principal în temeiul legislației statului membru de origine), cauza acțiunii, inclusiv descrierea împrejurărilor invocate ca temei al creanței și al dobânzilor cerute, precizând dacă este vorba despre o dobândă legală sau contractuală, despre o capitalizare a dobânzilor sau despre rata dobânzii creditului, dacă a fost calculată de reclamant și care este procentul de majorare în raport cu dobânda de bază a Băncii Centrale, astfel cum se prevede în regulamentul comunitar privind procedura europeană de somație de plată?
- 4) În lipsa transpunerii, [articolul 5 alineatul (1) literele (l) și (m), articolul 6 alineatul (1) litera (i) și articolul 10 alineatul (2) litera (l) din Directiva 2008/48/CE, atunci când menționează «măsurile pentru ajustarea acesteia»], obligă instituția financiară să includă în contract într-un mod specific și distinct (iar nu în corpul textului, într-un mod indistinct), clar și vizibil, ca «informații

precontractuale», referirile la rata dobânzii moratorii în caz de neplată, precum și elementele luate în considerare pentru stabilirea acesteia (cheltuieli financiare, de recuperare...) și să includă o avertizare privind consecințele legate de elementele de cost?

- 5) Articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2008/48/CE implică obligația de a comunica exigibilitatea anticipată a creditului sau a împrumutului, care determină aplicarea dobânzii moratorii? Principiul interzicerii îmbogățirii nejustificate prevăzut la articolul 7 din Directiva 2008/48/CE este aplicabil în cazul în care instituția creditoare nu pretinde numai recuperarea bunului (capitalul împrumutului), ci și aplicarea unei dobânzi moratorii deosebit de ridicate?
- 6) În lipsa unei norme de transpunere și în lumina articolului 11 alineatul (2) din Directiva 2005/29/CE, instanța poate aprecia din oficiu ca fiind neloială practica de a introduce în textul contractului o clauză privind dobânda moratorie?”

IV — Procedura în fața Curții

19. Decizia de trimitere din 29 noiembrie 2010 a fost înregistrată la grefa Curții la 29 decembrie 2010.
20. Reclamantul din acțiunea principală, guvernul Regatului Spaniei și guvernul Republicii Federale Germania, precum și Comisia Europeană au prezentat observații scrise în termenul prevăzut la articolul 23 din Statutul Curții.
21. În ședința din 1 decembrie 2011, reprezentanții reclamantului din acțiunea principală, precum și agenții guvernului Regatului Spaniei, ai guvernului Republicii Federale Germania și ai Comisiei au prezentat observațiile orale.

V — Principalele argumente ale părților

22. În măsura în care sunt relevante, argumentele părților vor fi redată în cadrul examinării aspectelor juridice individuale.

VI — Apreciere juridică

A — Observații preliminare

23. Neachitarea unei creanțe pecuniare de debitor nu se datorează întotdeauna faptului că poate invoca excepții de fond împotriva acestei creanțe. Deseori, debitorul refuză să plătească sau se află în incapacitate de plată. În aceste cazuri, declanșarea unei proceduri judiciare cu caracter declarativ împotriva acestui debitor poate părea lipsită de sens din perspectiva creditorului¹⁴. În loc de aceasta, creditorul va căuta posibilități mai simple și mai avantajoase pentru obținerea unui titlu executoriu.

¹⁴ — A se vedea Gruber, U., *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht — Kommentar* (editată de Thomas Rauscher), München, 2010, p. 274, punctul 1.

Numeroase state membre au ținut seama de această nevoie de a avea la dispoziție o modalitate simplificată de urmărire în justiție și în acest sens au introdus în codurile lor de procedură civilă diverse proceduri speciale de recuperare a creanțelor pecuniare¹⁵, a căror structură și importanță practică ar putea totuși să varieze considerabil de la o ordine juridică națională la alta¹⁶.

24. Întrucât această procedură este în prezent din ce în ce mai formalizată, în interesul degrevării justiției, în unele ordini juridice competența referitoare la acestea a fost transferată unor persoane din cadrul sistemului justiției având o formare specializată, precum grefierii sau Rechtspflegern germani¹⁷, în timp ce în alte ordini juridice competența exclusivă rămâne în continuare în sarcina judecătorilor din cadrul instanțelor civile¹⁸. În plus, nevoia unei aplicări simplificate și rapide a legislației a avut drept rezultat adoptarea de către unele ordini juridice a unor derogări de la normele fundamentale de procedură civilă, cum ar fi, de exemplu, în ceea ce privește audierea părților sau în ceea ce privește criteriile de apreciere a probelor necesare pentru dovedirea pretențiilor formulate (verificarea plauzibilității, respectiv a temeiniciei acestora)¹⁹.

25. O dovadă a eforturilor legiuitorului în vederea soluționării adecvate a contradicției dintre aplicarea accelerată a legii, pe de o parte, și apărarea garanțiilor de drept procesual, pe de altă parte, o constituie, la nivelul Uniunii, Regulamentul (CE) nr. 1896/2006, care – în paralel cu procedurile naționale – a instituit o procedură europeană de somație de plată în ceea ce privește creanțele pecuniare necontestate în litigiile transfrontaliere în materie civilă și comercială. Această procedură europeană de somație de plată se întemeiază pe experiențele statelor membre în materia unor astfel de proceduri simplificate, în măsura în care preia numeroase soluții care s-au dovedit eficiente la nivel național. Aceasta include recunoașterea posibilității de contestare acordate în cazul în care pârâtul ar dori să ridice obiecții împotriva somației de plată, caz în care, astfel cum se prevede în majoritatea procedurilor naționale de somație de plată²⁰, procedura este continuată în instanță în conformitate cu normele de procedură civilă ordinare²¹.

15 — Toate statele membre încearcă să soluționeze problema procedurilor colective de recuperare pe cale judiciară a creanțelor necontestate din perspectivă proprie în cadrul tradiției lor juridice. Modalitățile naționale de soluționare variază considerabil atât din punct de vedere tehnic, cât și în raport cu eficacitatea lor. În unele state membre, cele mai importante instrumente de drept procesual referitoare la recuperarea creanțelor care nu fac obiectul unui litigiu sunt hotărârile pronunțate în lipsă, procedurile sumare speciale prevăzute în cadrul procesului civil ordinar sau chiar măsuri preliminare, ale căror efecte sunt aproape definitive, întrucât, în practică, cel mai adesea nu sunt urmate de proceduri principale pe fond. Totuși, în unele state membre procedura de somație de plată s-a dovedit deosebit de eficace în recuperarea rapidă și puțin costisitoare a creanțelor care nu pot face obiectul unei contestații. Inițial, o astfel de procedură a fost prevăzută în dreptul procesual civil al 11 state membre (Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Portugalia, Spania, Suedia). *Injonction de payer* franceză și *Mahnverfahren* germană sunt cele mai cunoscute exemple. În 1999 a fost introdusă o astfel de acțiune și în Spania (*proceso monitorio*) [a se vedea *Cartea verde a Comisiei din 12 decembrie 2002 cu privire la o procedură europeană de somație de plată și privind măsuri de simplificare și accelerare a litigiilor cu privire la cererile cu valoare redusă*, COM(2002) 746 final]. Această evoluție arată că acest tip de procedură este apreciat din ce în ce mai mult în Uniunea Europeană.

16 — A se vedea Hess, B., *Europäisches Zivilprozessrecht*, Heidelberg, 2010, p. 556, § 10, punctul 40.

17 — A se vedea, de exemplu, referitor la normele de competență în Germania, Prütting, H., și Gehrein, M., *ZPO — Kommentar*, ediția a II-a, Köln, 2010, p. 1455, § 689, punctul 2, Zeiss, W. și Schreiber, K., *Zivilprozessrecht*, ediția a X-a, p. 305, în Austria, Rechberger, W., și Simotta, D.-A., *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts*, Viena, 2003, p. 302, punctul 515/3, și în Spania, Alonso Crespo, E., „Algunos medios preventivos o alternativos del proceso civil atribuidos al secretario judicial”, în *Estudios jurídicos*, 2004, p. 6687, și Rodríguez Tirado, A. M., *Las funciones procesales del Secretario judicial*, Barcelona, 2001, care au abordat rolul *Rechtspflegern* german și austriac, precum și cel al *secretario judicial* spaniol în cadrul administrării justiției.

18 — Referitor la normele de competență, a se vedea, de exemplu, în Franța, Guinchard, S., *Droit et pratique de la procédure civile*, Paris, 2004, p. 629, și în Italia, De Stefano, A., *Procedura Civile*, Milano, 2010, p. 662, punctul 5144.

19 — Astfel cum argumentează Sujecki, B., „Das Europäische Mahnverfahren”, în *Neue Juristische Wochenschrift*, 2007, p. 1625, dând ca exemplu textul articolului 8 din Regulamentul nr. 1896/2006, care necesită o interpretare, limitarea sferei controlului, în sensul că nu este necesar un control al temeiniciei, trebuind însă, în același timp, respinse creanțele vădit nefondate, permite realizarea controlului de către un funcționar din cadrul sistemului de justiție care nu este judecător. În plus, o astfel de limitare a sferei controlului ar permite să fie tratate în mod complet automatizat cererile de somație de plată, astfel încât procedura respectivă ar avea efectul dorit de raționalizare și de degrevare a instanțelor.

20 — Cu privire la normele aplicabile în Franța, a se vedea Guinchard, S., *op. cit.* (nota de subsol 18), p. 631, în Germania, Zeiss, W., și Schreiber, K., *op. cit.* (nota de subsol 17), p. 306, punctul 779, în Austria, Rechberger, W., și Simotta, D.-A., *op. cit.* (nota de subsol 17), p. 304, punctul 515/7, și în Italia, De Stefano, A., *op. cit.* (nota de subsol 18), p. 671, punctul 5210.

21 — A se vedea Gruber, U., *op. cit.* (nota de subsol 14), p. 275, punctul 3, care indică faptul că procedura prevăzută de Regulamentul (CE) nr. 1896/2006 se întemeiază pe aceeași idee de bază ca procedurile naționale de somație de plată. Creditorul ar trebui să obțină un titlu executoriu printr-o procedură simplă, rapidă și puțin costisitoare. Numai atunci când debitorul se apără, procedura ar fi continuată printr-o procedură civilă de drept comun.

26. Prezenta cauză pune accentul pe procedura spaniolă de somație de plată prin care se urmărește recuperarea creanțelor pecuniare (*proceso monitorio*), care prezintă multe dintre caracteristicile tipice menționate mai sus. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere ridică, mai întâi, problema condițiilor prevăzute de dreptul Uniunii pe care trebuie să le îndeplinească o procedură judiciară națională de recuperare a creanțelor pecuniare, în ceea ce privește structura sa, astfel încât consumatorii să fie protejați efectiv împotriva cererilor care se nasc din clauze abuzive cuprinse în contractele de credit pentru consumatori. Mai exact, este vorba despre eventuala obligație a instanței naționale, provenită din dreptul Uniunii, de a se pronunța în cadrul unei proceduri de somație de plată, din oficiu și *in limine litis*, cu privire la lipsa de efecte obligatorii a unei clauze abuzive conținute într-un contract de credit pentru consumatori fără ca verificarea caracterului abuziv să fie condiționată de o acțiune procedurală a debitorului.

27. Caracterul sensibil al acestei întrebări provine în cele din urmă din faptul că aprecierea caracterului abuziv de către instanța națională presupune, de regulă, o apreciere aprofundată a drepturilor și a obligațiilor contractuale, care nu este realizată în general în cadrul unei proceduri de somație de plată. Confirmarea de către Curte a unei astfel de obligații în dreptul Uniunii ar avea drept urmare obligarea legiuitorului de a realiza o revizuire cuprinzătoare a dreptului său procesual civil pentru a îndeplini cerințele de drept al Uniunii. Concomitent, acesta ar trebui însă să se asigure că procedura națională de somație de plată nu își pierde eficiența și continuă să fie un instrument de administrare a justiției simplu și necostisitor²². Luând în considerare faptul că întrebarea prezintă o relevanță deosebită, iar răspunsul care va fi dat de Curte este de natură să aibă consecințe extinse asupra dreptului procesual civil din statele membre, îi vom acorda o atenție deosebită în analiza noastră.

B — Cu privire la prima întrebare preliminară

28. Formularea generală a întrebării preliminare („în orice fază a procedurii”) ar putea indica faptul că instanța de trimitere solicită o clarificare generală a competenței instanței civile naționale în ceea ce privește eliminarea clauzelor abuzive. Cu toate acestea, o astfel de înțelegere a întrebării preliminare ar trece cu vederea faptul că Curtea s-a exprimat deja pe larg cu privire la această tematică în jurisprudența sa referitoare la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13. O interpretare rezonabilă a cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare presupune mai degrabă luarea în considerare a împrejurărilor speciale ale acțiunii principale, ceea ce ar însemna că instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă principiile jurisprudențiale elaborate de Curte în domeniul protecției consumatorilor pot fi aplicate și procedurii de somație de plată naționale. Totuși, înainte de examinarea acestei întrebări, pare a fi necesară amintirea pe scurt a acestor principii jurisprudențiale.

1. Cu privire la rolul instanței naționale în anularea clauzelor abuzive conform jurisprudenței Curții

29. Conform jurisprudenței constante a Curții, sistemul de protecție pus în aplicare prin Directiva 93/13 are la bază ideea că un consumator se găsește într-o poziție de inferioritate în raport cu un vânzător sau cu un furnizor în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl determină să adere la condițiile redactate în prealabil de vânzător sau de furnizor, fără a putea influența conținutul acestora²³. Având în vedere această situație de inferioritate, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator. Astfel cum reiese din jurisprudența Curții, este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrului formal pe care îl instituie contractul dintre drepturile și obligațiile cocontractanților un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți²⁴.

22 — A se vedea Alonso Crespo, E., *op. cit.* (nota de subsol 17), p. 6687, Rechberger, W., și Simotta, D.-A., *op. cit.* (nota de subsol 17), p. 301, punctul 515/2, care indică avantajele obținerii unui titlu executoriu într-un mod puțin costisitor prin intermediul procedurii de somație de plată.

23 — A se vedea Hotărârea din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, Rec., p. I-4941, punctul 25), și Hotărârea din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro (C-168/05, Rec., p. I-10421, punctul 25).

24 — A se vedea Hotărârea Mostaza Claro (citată la nota de subsol 23, punctul 36) și Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon GSM (C-243/08, Rep., p. I-4713, punctul 25). Pentru o critică a acestei jurisprudențe, a se vedea Hesselink, M., „Unfair Terms in Contracts Between Businesses”, în *Towards a European Contract Law* (editată de Reiner Schulze/Jules Stuyck), München, 2011, p. 132 și urm.

30. Pentru a garanta protecția vizată de Directiva 93/13, Curtea a argumentat în mai multe rânduri că situația de inegalitate care există între consumator și vânzător sau furnizor nu poate fi compensată decât printr-o intervenție pozitivă, exterioară părților la contract²⁵. În lumina acestor principii, Curtea a hotărât că instanța națională este obligată să aprecieze din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale²⁶. Competența instanțelor de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze reprezintă, în opinia Curții, „un mijloc adecvat atât pentru a atinge rezultatul prevăzut la articolul 6 din Directiva 93/13, și anume faptul ca respectivele clauze abuzive să nu creeze obligații pentru un consumator individual, cât și pentru a contribui la realizarea obiectivului prevăzut la articolul 7 din această directivă, din moment ce o astfel de examinare poate avea un efect disuasiv care contribuie la încetarea folosirii clauzelor abuzive în contractele încheiate de un comerciant cu consumatorii”²⁷. Dreptul astfel recunoscut instanței a fost considerat necesar pentru „a se asigura o protecție efectivă a consumatorului, având în vedere în special riscul destul de important ca acesta să nu își cunoască drepturile sau să întâmpine dificultăți în exercitarea acestora”²⁸.

31. În Hotărârea Pannon²⁹, Curtea a întărit poziția procesuală a consumatorului prin indicarea obligației instanței naționale de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale „*de îndată* ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest sens”. În plus, ea a clarificat că această obligație revine instanței naționale și în cadrul examinării propriiei competențe teritoriale³⁰. Această jurisprudență a fost clarificată prin Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Pénzügyi³¹, în măsura în care, în opinia Curții, instanța națională „trebuie să *dispună din oficiu măsuri de cercetare judecătorească* pentru a stabili dacă o clauză prin care se atribuie competență jurisdicțională teritorială exclusivă, care figurează în contractul care face obiectul unui litigiu cu care este sesizată și care a fost încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 și, în caz afirmativ, trebuie să aprecieze din oficiu eventualul caracter abuziv al unei astfel de clauze”³². Cu privire la examinarea aplicabilității Directivei 93/13 într-un contract concret, Curtea a argumentat că „instanța națională trebuie, prin urmare, *în toate cazurile* și indiferent de normele de drept intern, să determine dacă clauza în litigiu a făcut sau nu a făcut obiectul unei negocieri individuale între un vânzător sau un furnizor și un consumator”.

2. Transpunerea principiilor jurisprudențiale în situația din acțiunea principală

a) Aprecierea Curții în Hotărârea Pénzügyi

32. Dintre toate hotărârile citate aici, Hotărârea Pénzügyi ni se pare a fi cea mai concludentă pentru răspunsul care trebuie dat primei întrebări preliminare, în special întrucât Curtea a răspuns în această cauză la o întrebare asemănătoare. Curții i-a fost adresată întrebarea dacă instanța națională, atunci când constată ea însăși eventualul caracter abuziv al unei clauze contractuale, poate să efectueze o cercetare judecătorească din oficiu în vederea stabilirii elementelor de fapt și de drept necesare, chiar dacă părțile nu au formulat o solicitare în acest sens, în condițiile în care, conform dreptului procedural național, probele pot fi administrate numai la cererea părților. Astfel cum rezultă din pasajele din hotărâre citate mai sus, Curtea nu numai că a răspuns afirmativ la această întrebare, ci a

25 — A se vedea Hotărârile Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (citată la nota de subsol 23, punctul 27) și Mostaza Claro (citată la nota de subsol 23, punctul 26), precum și Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, Rep., p. I-9579, punctul 31).

26 — Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones (citată la nota de subsol 25, punctul 32). A se vedea, referitor la controlul judiciar de fond al condițiilor generale contractuale în lumina principiului bunei-credințe, Basedow, J., „Der Europäische Gerichtshof und das Privatrecht”, în *Archiv für die civilistische Praxis*, volumul 210 (2010), p. 172 și urm.

27 — Hotărârea din 21 noiembrie 2002, Cofidis (C-473/00, Rec., p. I-10875, punctul 32), și Hotărârea Mostaza Claro (citată la nota de subsol 23, punctul 27).

28 — Hotărârile Cofidis (citată la nota de subsol 27, punctul 33) și Mostaza Claro (citată la nota de subsol 23, punctul 28).

29 — Hotărârea Pannon GSM (citată la nota de subsol 24, p. I-4713).

30 — *Op. cit.*, punctul 35.

31 — Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Pénzügyi (C-137/08, Rep., p. I-10847).

32 — *Ibidem*, punctul 56.

stabilit că dreptul Uniunii impune instanței naționale obligația de a adopta măsuri de cercetare judecătorească în vederea stabilirii elementelor de fapt și de drept necesare. Curtea a răspuns astfel și la întrebarea care nu fusese soluționată în Hotărârea Pannon cu privire la modul în care trebuie realizat acest lucru. În lipsa unor indicații mai detaliate din partea Curții, se putea considera, prin urmare, că trebuia să se recurgă la normele prevăzute de dreptul procesual al statului membru în cauză.

33. Din pasajele din hotărâre citate la punctul 31 din prezentele concluzii reiese că Curtea intenționa probabil o derogare de la principiul disponibilității în procesul civil pentru a garanta efectivitatea protecției consumatorilor urmărită de legiuitorul Uniunii într-o anumită situație. Această apreciere este în conformitate cu jurisprudența de până în prezent a Curții, care este favorabilă consumatorilor. Impunând instanței naționale obligația de a efectua o cercetare amănunțită, Curtea îi oferă posibilitatea de a lua măsuri în cadrul procedurii pentru protejarea consumatorului, deși dreptul național i-ar interzice, de regulă, un astfel de demers. Această posibilitate de a interveni ar decurge, prin urmare, direct din dreptul Uniunii, astfel încât prevederile procedurale naționale neconforme ar trebui să fie înlocuite, ca urmare a supremației dreptului Uniunii.

b) Argumente împotriva transpunerii acestei jurisprudențe în ceea ce privește acțiunea principală

34. Chiar dacă această apreciere pare a fi satisfăcătoare din perspectiva protecției consumatorilor, ni se pare că nu ar fi posibilă o transpunere rigidă și nelimitată a acestei jurisprudențe în cazul unei proceduri precum cea a somației de plată. În opinia noastră, trebuie luate în considerare circumstanțele speciale care caracterizau cauza Pénzügyi și pe care s-a întemeiat hotărârea Curții. În plus, trebuie avute în vedere consecințele unei astfel de transpuneri a jurisprudenței în ceea ce privește procedura somației de plată.

i) Comparație cu cauza Pénzügyi

— Situație procesuală diferită

35. Mai întâi, trebuie precizat că situația procesuală în care se afla consumatorul din cauza menționată mai sus era diferită de cea din acțiunea principală, astfel încât, în opinia noastră, nu se poate stabili o paralelă între cele două cauze. După cum reiese din observațiile prezentate în Hotărârea Pénzügyi referitoare la desfășurarea procedurii³³, împotriva consumatorului a fost solicitată emiterea unei somații de plată pentru neefectuarea plății unui credit. Somația solicitată a fost pronunțată în cadrul unei proceduri numite „grațioasă”, care, în conformitate cu dreptul ungar, nu impune ca instanța în cauză să organizeze o ședință sau să audieze partea adversă. La adoptarea somației, instanța de trimitere nu analizase competența sa teritorială și nici clauza de stabilire a instanței competente cuprinsă în contractul de împrumut.

36. Cu toate acestea, din hotărâre reiese că consumatorul a ridicat obiecții împotriva acestei somații de plată, fapt care a avut drept urmare continuarea procedurii de somație de plată sub forma unei proceduri în care era aplicabil principiul contradictorialității, care s-a desfășurat începând cu acel moment în conformitate cu normele generale ale dreptului procesual civil național³⁴. De aceea, se poate porni de la premisa că a fost inițiată o procedură cu caracter declarativ. Dimpotrivă, în acțiunea principală din prezenta cauză, somația de plată a fost dispusă fără ca consumatorul să se fi apărat. În acest caz, instanța națională a acționat din oficiu, declarând nule clauzele contractuale considerate abuzive. În acest context, trebuie plecat de la premisa că abordarea Curții din cauza Pénzügyi a fost concepută pentru situația unei proceduri civile cu caracter declarativ, iar nu pentru cea a procedurii somației de plată.

33 — *Op. cit.*, punctul 14 și urm.

34 — *Op. cit.*, punctul 18.

— Clauze contractuale diferite

37. În continuare, trebuie subliniat că în cauza Pénzügyi era vorba despre un tip de clauză contractuală total diferit de cel din acțiunea principală. Acest aspect prezintă o importanță deosebită și necesită o analiză detaliată. Astfel, vor fi analizate tipurile diferite de clauze cu care se confruntă în general instanța națională.

38. Obiectul acțiunii principale în cauza Pénzügyi era o *clauză de stabilire a instanței competente* care figura în contractul de credit încheiat între furnizor sau vânzător și consumator. Această clauză prezenta particularitatea că atribuia *competența teritorială exclusivă* unei instanțe care nu era instanța în raza căreia își avea reședința consumatorul și nici cea în raza căreia se afla sediul furnizorului sau al vânzătorului, ci cea care se afla în apropierea sediului acestuia din urmă atât pe plan geografic, cât și din punctul de vedere al posibilităților de transport³⁵. În această privință, astfel cum a stabilit Curtea în mod întemeiat în Hotărârea Pénzügyi, această clauză de stabilire a instanței competente prezenta asemănări cu clauza care a făcut deja obiectul cauzei Océano Grupo Editorial și Salvat Editores. Curtea a amintit că, la punctul 24 din acea hotărâre, statuase că o clauză care atribuia competența exclusivă instanței în raza căreia își are sediul vânzătorul sau furnizorul trebuie considerată abuzivă în sensul articolului 3 din directivă, întrucât, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului³⁶.

39. Curtea a considerat că această clauză determina un dezavantaj important în ceea ce privește consumatorul, întrucât îl constrânge să recunoască competența exclusivă a unei instanțe care poate fi foarte îndepărtată de domiciliul său, ceea ce ar putea îngreuna apărarea drepturilor sale din cauza costurilor ocazionate de înfățișare, mai ales în cazul unei valori reduse a obiectului litigiului. Prin urmare, Curtea a considerat că o astfel de clauză intră în categoria clauzelor care au drept obiect sau efect să excludă ori să obstrucționeze dreptul consumatorului de a introduce acțiuni în justiție, categorie prevăzută la punctul 1 litera (q) din anexa la directivă³⁷. În plus, Curtea a apreciat că o astfel de clauză conferea un avantaj disproportionat vânzătorului sau furnizorului, întrucât îi permitea gruparea tuturor litigiilor aferente activității sale profesionale în fața unei singure instanțe, care nu este cea în raza căreia are reședința consumatorul, ceea ce facilitează în același timp organizarea prezentării vânzătorului sau a furnizorului în instanță și o face mai puțin oneroasă³⁸.

40. Spre deosebire de cauzele Pénzügyi și Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, obiectul prezentei cauze nu îl reprezintă clauzele de atribuire a competenței, ci *clauza contractuală referitoare la dobânda moratorie*. Această diferență este importantă, întrucât abordarea instanței naționale în cadrul unei proceduri civile va fi diferită în funcție de tipul clauzei despre care este vorba.

41. Astfel cum am argumentat în concluziile noastre prezentate în cauza Pénzügyi³⁹, clauzele de atribuire a competenței trebuie deosebite fundamental de clauzele care stabilesc obligații contractuale materiale. Acestea din urmă se evidențiază prin faptul că cuprind prevederi obligatorii, adesea detaliate, pentru părțile contractante, a căror neconformitate cu cerința bunei-credințe nu poate fi identificată întotdeauna la prima vedere din cauza complexității lor. Constatarea acestei neconformități necesită de multe ori o apreciere detaliată din partea instanței naționale pe baza tuturor împrejurărilor cauzei. Și Comisia indică acest aspect⁴⁰. Însăși Directiva 93/13 necesită implicit ca instanța națională să efectueze o astfel de apreciere detaliată, întrucât, pe de o parte, conform definiției conținute la articolul 3, o clauză contractuală este declarată abuzivă numai „în cazul în care, în contradicție cu

35 — *Op. cit.*, punctul 52.

36 — *Op. cit.*, punctul 53.

37 — *Op. cit.*, punctul 54.

38 — *Op. cit.*, punctul 55.

39 — A se vedea Concluziile prezentate la 6 iulie 2010 în cauza Pénzügyi (citată la nota de subsol 31, punctul 113).

40 — A se vedea punctul 65 din observațiile Comisiei.

cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului”, împrejurare care poate fi constatată doar în urma unei examinări atente. Pe de altă parte, articolul 4 din Directiva 93/13 stabilește că caracterul abuziv al unei clauze contractuale în raport cu Directiva 93/13 „se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde”. Prin urmare, luarea în considerare a acestor circumstanțe necesită o cercetare a clauzelor în cauză care depășește cu mult un simplu control al plauzibilității.

42. Și Propunerea de Regulament privind Legislația europeană comună în materie de vânzare, menționată mai sus⁴¹, ia în considerare faptul că anumite clauze necesită o examinare atentă pentru a se putea evalua caracterul lor abuziv. Propunerea menționată conține, printre altele, și reglementări privitoare la „clauzele abuzive” din contractele dintre un comerciant și un consumator, care corespund în mare măsură celor din Directiva 93/13⁴². Important de menționat în acest context este faptul că propunerea de regulament cuprinde și reglementări referitoare la dobândă în cazul unui consumator care se află în întârziere de plată⁴³. O importanță deosebită prezintă o prevedere⁴⁴ conform căreia o clauză care stabilește o rată a dobânzii mai ridicată decât cea prevăzută de propunerea de regulament nu are caracter obligatoriu în măsura în care ar fi abuzivă în sensul normelor aplicabile. Chiar și aprecierea acesteia trebuie să urmeze criteriile stricte asemănătoare celor prevăzute de Directiva 93/13⁴⁵. Intrarea în vigoare a reglementării sub această formă depinde desigur de cursul ulterior al procesului legislativ. În cazul unor contracte precum cele din acțiunea principală – în măsura în care părțile contractante sunt de acord cu aplicarea legislației europene comune în materie de vânzare –, aceasta ar reprezenta o bază utilă pentru luarea deciziilor de către instanța națională care trebuie să aprecieze eventualul caracter abuziv al unei clauze contractuale.

43. În măsura în care clauza în discuție nu este, în mod excepțional, standardizată prin lege, de exemplu, prin includerea sa într-o listă de clauze care trebuie declarate abuzive în orice caz, instanța națională se vede obligată să aprecieze pozitiv caracterul abuziv al unei clauze. Cu toate acestea, trebuie subliniat în acest context că nici măcar o standardizare precum cea realizată prin definirea în anexa la Directiva 93/13 a elementelor care constituie clauze abuzive nu schimbă cu nimic situația. Anexa, la care se face trimitere la articolul 3 alineatul (3) din directivă, cuprinde doar o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor⁴⁶ care pot fi declarate abuzive⁴⁷. O clauză enumerată în listă nu trebuie considerată abuzivă în mod obligatoriu și, invers, o clauză care nu se regăsește în listă poate fi declarată abuzivă⁴⁸. De aceea, din simpla împrejurare că o clauză este inclusă în listă nu reiese și faptul că ea este abuzivă. În pofida caracterului orientativ al listei, caracterizat astfel de jurisprudență, trebuie să aibă loc o apreciere autonomă și detaliată a clauzelor contractuale în cauză pentru a se stabili eventualul lor caracter abuziv.

41 — A se vedea punctul 4 din prezentele concluzii.

42 — A se vedea capitolul 8 (articolele 79-86 – „clauzele contractuale abuzive”) din propunerea de regulament.

43 — A se vedea partea a VI-a, capitolul 16, secțiunea 2 (articolele 166-171 – „Dobânda pentru efectuarea cu întârziere a plății: dispoziții generale”) din propunerea de regulament.

44 — Articolul 167 alineatul (3) din propunerea de regulament prevede: „Clauza contractuală prin care se stabilește o rată a dobânzii mai ridicată decât cea prevăzută la articolul 166 sau perceperea dobânzii mai devreme de termenul menționat la alineatul (2) al prezentului articol nu are caracter obligatoriu în măsura în care acest lucru ar fi abuziv în temeiul articolului 83”.

45 — Articolul 83 alineatul (2) din propunerea de regulament stabilește criteriile (transparența clauzelor, natura obiectului contractului, circumstanțele încheierii contractului, celelalte clauze ale acestuia și clauzele oricărui alt contract de care depinde contractul), în funcție de care trebuie apreciat „caracterul abuziv” al unei clauze contractuale. Această prevedere urmează modul de redactare a articolului 4 din Directiva 93/13.

46 — Astfel cum reiese din al șaptesprezecelea considerent, lista din anexă poate avea doar o valoare orientativă în vederea aplicării directivei. Ca urmare a acestui caracter minimal, ea poate fi completată sau formulată într-un mod mai restrictiv de statele membre în cadrul prevederilor de drept naționale, în special în ceea ce privește domeniul de aplicare al acestor clauze.

47 — A se vedea Hotărârea Pannon GSM (citată la nota de subsol 24, punctul 38) și Hotărârea din 1 aprilie 2004, Freiburger Kommunalbauten (C-237/02, Rec., p. I-3403, punctul 20).

48 — A se vedea Hotărârea din 7 mai 2002, Comisia/Suedia (C-478/99, Rec., p. I-4147, punctul 20), și Hotărârea Freiburger Kommunalbauten (citată la nota de subsol 47, punctul 20).

44. Situația este diferită atunci când instanța națională se confruntă cu o clauză de stabilire a instanței competente, precum cea din cauza Pénzügyi. Astfel cum am argumentat la punctul 112 din concluziile noastre prezentate în cauza Pénzügyi, o clauză contractuală care ar putea eventual să fie considerată abuzivă, deoarece stabilește că litigiile rezultate din contract sunt de competența instanței în raza căreia are sediul vânzătorul sau furnizorul, ar putea astfel să fie examinată de instanța națională în cadrul examinării din oficiu a propriei sale competențe, fără ca instanța respectivă să aibă nevoie de argumente detaliate din partea părților. Realizarea unei examinări detaliate nu era absolut necesară pentru a îndeplini obiectivul de control al clauzelor abuzive urmărit de Directiva 93/13. Această ipoteză a fost de altfel confirmată de situația procedurală din cauza principală. Astfel cum am arătat în concluziile noastre, din dosar rezulta că instanța de trimitere constatase, înainte de stabilirea datei ședinței, că domiciliul pârâtului nu era situat în circumscripția sa teritorială și că reclamanta a depus o cerere de emitere a unei somații de plată, invocând condițiile generale ale contractului, în fața instanței situate în apropierea sediului său, ceea ce a suscitat îndoielile instanței de trimitere cu privire la clauza contractuală în cauză. Instanța de trimitere a avut astfel bănuieli privind existența unei clauze de atribuire a competenței care prezenta un caracter abuziv.

45. Având în vedere considerațiile de mai sus, apreciem că instanța de trimitere trebuia să declare caracterul abuziv al clauzei în discuție în cauza Pénzügyi din următoarele motive: pe de o parte, această instanță trebuia să aprecieze o clauză contractuală al cărei caracter abuziv era neîndoielnic, având în vedere aprecierea Curții în Hotărârea Océano Grupo. De aceea, se poate afirma în mod corect că era vorba despre o clauză standardizată suficient în dreptul Uniunii. Pe de altă parte, instanța de trimitere putea să obțină în cadrul examinării competenței sale teritoriale și într-un mod relativ simplu „elementele de drept și de fapt necesare” pentru a-și îndeplini obligația de a examina din oficiu caracterul abuziv al clauzei contractuale. Cu alte cuvinte, instanța de trimitere nu trebuia să realizeze o apreciere amănunțită a caracterului abuziv, care să ia în considerare toate circumstanțele speței.

46. Este necesar să ținem seama de aceste circumstanțe pentru a putea încadra Hotărârea Pénzügyi în contextul adecvat. În opinia noastră, rezultă că obligația instanței naționale de a efectua din oficiu măsuri de cercetare judecătorească, astfel cum a afirmat Curtea la punctul 56 din aceea hotărâre, poate fi înțeleasă numai pe fondul împrejurării că instanța civilă națională va putea examina de regulă din oficiu competența sa și va stabili în mod relativ simplu caracterul abuziv al unei clauze, astfel cum s-a întâmplat în cauzele Océano Grupo și Pénzügyi. Acest lucru nu ar fi posibil la fel de simplu în cazul unei clauze care stabilește obligații materiale, din motivele arătate mai sus, cu atât mai mult atunci când stabilirea caracterului abuziv necesită o examinare aprofundată. Prin urmare, Hotărârea Pénzügyi oferă o soluție adecvată pentru a asigura protecția consumatorilor numai în contextul împrejurărilor specifice ale acțiunii principale din cauza respectivă.

— Concluzie

47. Considerăm, prin urmare, că nu este posibilă o transpunere a jurisprudenței Pénzügyi într-o situație precum cea din prezenta cauză în măsura în care s-ar referi la obligația instanței naționale de a se pronunța, în cadrul unei proceduri de somație de plată, din oficiu și *in limine litis* cu privire la nulitatea unei clauze privind dobânda moratorie cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori.

ii) Consecințele unei transpuneri asupra procedurii de somație de plată

— Modificare substanțială a modului de funcționare a procedurii de somație de plată

48. În cazul în care Curtea va avea o opinie diferită de cea expusă aici și va considera că împrejurările amintite mai sus nu reprezintă obstacole în calea transpunerii jurisprudenței Pénzügyi în acțiunea principală, trebuie totuși luate în considerare consecințele care ar putea rezulta din transpunerea abordării dezvoltate de Curte în ceea ce privește procedura de somație de plată.

49. Toate părțile sunt de acord, în mod corect, în opinia noastră, cu faptul că a impune o obligație de a examina în mod aprofundat în cadrul unei proceduri naționale de somație de plată, precum și de a se pronunța *in limine litis*, cu privire la nulitatea unei clauze privind dobânda moratorie cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori ar determina o modificare fundamentală și care nu este de dorit a modului de funcționare a acestei proceduri. Obiecțiile exprimate privesc atât necesitatea de a menține garanțiile procedurale de care beneficiază părțile, cât și de a menține pe termen lung eficiența procedurii naționale de somație de plată.

50. Pentru a înțelege sfera unei astfel de obligații impuse de dreptul Uniunii instanței naționale, este necesar să se aibă în vedere importanța procedurii de somație de plată, precum și dificultățile legate de elaborarea normelor de procedură pentru a se asigura un echilibru adecvat între eficiență și principiile statului de drept. Astfel cum am argumentat deja în observațiile preliminare⁴⁹, indiferent cum este organizată concret în ordinele juridice ale statelor membre, procedura de somație de plată urmărește să asigure o recuperare simplă, rapidă și eficientă a creanțelor pecuniare necontestate⁵⁰. Limitarea la creanțele pecuniare necontestate permite organizarea respectivei proceduri ca o procedură colectivă. Astfel cum precizează în mod întemeiat guvernul german⁵¹, avantajul pe care îl prezintă procedura menționată în ceea ce privește termenele joacă un rol esențial în evitarea sau reducerea riscului de întârziere a plății pentru întreprinderile mici și mijlocii. Astfel pot fi evitate și costurile legate de procedură.

51. Astfel de proceduri se caracterizează prin faptul că permit solicitantului să obțină un titlu pe baza unei cereri prezentate sub formă de formular sau de memoriu, fără o dezbatere orală. În faza procedurală care precede emiterea somației de plată, pârâtul nu participă la procedură. Instanța verifică, pe lângă propria competență, anumite cerințe privind cererea, în special aspectul dacă dreptul revendicat este desemnat suficient de exact. Pe de altă parte, nu are loc, în general, o examinare pe fond a dreptului invocat. Cererea de emitere a unei somații de plată poate fi respinsă numai atunci când pretențiile sunt în mod evident nefondate⁵². Examinarea pe fond a creanței invocate are loc numai în faza procedurii contencioase, care poate fi inițiată prin formularea unei căi de atac de către pârât împotriva somației de plată. În cadrul acestei proceduri contencioase ulterioare, instanța examinează întotdeauna din oficiu aspectul dacă sunt îndeplinite cerințele referitoare la cerere. În cazul în care o clauză contractuală este decisivă pentru existența sau pentru inexistența creanței, instanța națională examinează și eventualul caracter abuziv al acesteia.

52. Obligația instanței naționale de a examina din oficiu și de a nu aplica eventualele clauze abuzive ar trebui considerată ca fiind problematică din punct de vedere juridic în măsura în care procedura de somație de plată nu este o procedură contradictorie, astfel încât, în cazul în care instanța națională ar declara din oficiu clauza contractuală ca fiind abuzivă și ar respinge cererea de emitere a unei somații de plată, vânzătorului sau furnizorului nu i s-ar da posibilitatea să își prezinte observațiile cu privire la acuzația de a fi folosit clauze abuzive în relațiile comerciale. S-ar aduce astfel atingere dreptului de a fi audiat, care constituie o consecință a statului de drept și se numără printre principiile generale ale dreptului Uniunii, fiind recunoscut în jurisprudență⁵³.

49 — A se vedea punctul 23 și următoarele din prezentele concluzii.

50 — A se vedea în acest sens și De Stefano, A., *op. cit.* (nota de subsol 18), p. 655, punctul 5100, referitor la procedura de somație de plată (în italiană *procedimento di ingiunzione*), care este posibilă fără o procedură contencioasă și fără o examinare detaliată a creanței pecuniare revendicate, facilitându-i astfel creditorului obținerea rapidă și convenabilă a unui titlu executoriu pentru a putea solicita executarea silită.

51 — A se vedea punctul 22 din observațiile prezentate de guvernul german.

52 — Referitor la procedura de somație de plată în Franța, a se vedea, de exemplu, Guinchard, S., *op. cit.* (nota de subsol 18), p. 629, și în Germania, Zeiss, W., și Schreiber, K., *op. cit.* (nota de subsol 17), p. 305. În sistemele juridice ale acestor state membre, instanța națională poate respinge cererea pentru emiterea unei somații de plată atunci când din documentele înaintate reiese în mod evident că creanța nu poate exista.

53 — A se vedea Hotărârea din 4 iulie 1963, *Alvis/Consiliul* (32/62, Rec., p. 109), Hotărârea din 26 iunie 1980, *National Panasonic* (136/79, Rec., p. 2033, punctul 21), și Hotărârea din 14 mai 1998, *Windpark Groothusen* (C-48/96 P, Rec., p. I-2873, punctul 47).

53. În plus, o astfel de obligație a instanței naționale ar contraveni anumitor limite legate de forma procedurii de somație de plată. Chiar dacă în unele cazuri caracterul abuziv al unei clauze contractuale va fi evident, cum ar fi, de exemplu, atunci când respectivul tip de clauză este standardizat prin lege, lucrurile nu vor sta astfel în toate cazurile. După cum am arătat deja, aprecierea caracterului abuziv al unei clauze în raport cu prevederile legale prevăzute la articolele 3 și 4 din Directiva 93/13 poate fi foarte complexă⁵⁴. În plus, ar putea exista îndoieli și cu privire la problema dacă clauza în discuție a fost negociată individual în sensul articolului 3 alineatul (1). Astfel cum precizează în mod corect Comisia⁵⁵, nu se poate exclude faptul că instanța națională se va confrunta cu sarcina dificilă de a se pronunța definitiv cu privire la caracterul abuziv al unei clauze, chiar dacă are îndoieli în această privință sau nu dispune de toate informațiile privitoare la situația de fapt. Comisia consideră în mod corect că, din punct de vedere juridic, ar fi problematic dacă singurele opțiuni ale instanței competente ar fi, în pofida îndoielii care subzistă, fie să respingă cererea – în detrimentul creditorului – fie să o admită – în detrimentul debitorului.

54. În cazul în care, contrar concepției sale inițiale, procedura de somație de plată ar trebui adaptată astfel încât să se prevadă posibilitatea unei audieri, de exemplu, prin organizarea unei dezbatere orale pentru a fi înlăturate îndoielile sau posibilitatea părților de a-și prezenta observațiile înainte de pronunțarea unei hotărâri, ar exista riscul pierderii tocmai a unuia dintre avantajele sale esențiale din punctul de vedere al eficienței, în cazul în care respectiva procedură ar fi transformată într-o simplă replică a procedurii contencioase.

55. În plus, trebuie luat în considerare faptul că în unele state membre competența privind procedurile de somație de plată nu revine judecătorilor, ci, în interesul unei degrevări a justiției, unor funcționari din categoria personalului auxiliar⁵⁶. Cu toate acestea, având în vedere caracterul complex al examinării unei clauze contractuale din perspectiva caracterului său abuziv și urmările unei constatări a lipsei caracterului obligatoriu al unei clauze pentru părțile contractuale, această sarcină ar trebui să revină unui judecător. De aceea, în cazul în care Curtea va considera că articolul 6 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că prevede obligația instanței naționale de a cerceta în mod detaliat, precum și de a se pronunța *in limine litis*, în cadrul procedurii de somație de plată, cu privire la nulitatea unei clauze cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori, aceasta ar necesita o revizuire organizatorică a sistemului judiciar național. Ar trebui adoptate măsuri suficiente astfel încât numai judecătorii să fie însărcinați cu judecarea cererilor de emiteră a somațiilor de plată în cauze privind dreptul consumatorilor. Separarea acestor cauze de procedura obișnuită de somație de plată ar duce însă la creșterea complexității procedurii, ceea ce ar face să se piardă parțial efectul de degrevare a instanțelor naționale.

56. Astfel, ajungem la concluzia că impunerea unei obligații de a examina în mod aprofundat, în cadrul unei proceduri de somație de plată, precum și de a se pronunța *in limine litis* cu privire la nulitatea unei clauze privind dobânda moratorie cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori ar determina o modificare fundamentală a modului de funcționare a acestei proceduri, care ar înlătura un avantaj esențial din punctul de vedere al eficienței procedurii de somație de plată, și anume recuperarea rapidă a creanțelor pecuniare necontestate.

— Conformitatea cu principiul autonomiei procedurale

Dreptul procesual civil în sistemul dreptului Uniunii și al dreptului național

57. Trebuie, în plus, pusă problema modului în care o astfel de interpretare, care are urmări considerabile pentru procedura națională de somație de plată, ar putea fi conciliată cu jurisprudența Curții referitoare la autonomia procedurală a statelor membre.

54 — A se vedea punctul 41 din prezentele concluzii.

55 — A se vedea punctul 65 din observațiile scrise prezentate de Comisie.

56 — A se vedea punctul 24 din prezentele concluzii.

58. Conform jurisprudenței constante, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne din fiecare stat membru atribuția de a desemna instanțele competente și de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii⁵⁷. Această competență a statelor membre decurge din faptul că dreptul procesual al statelor membre nu a făcut, în esență, obiectul unei armonizări. De altfel, în această materie, Uniunea nu are nicio competență legislativă generală. Acest aspect este valabil în special pentru dreptul procesual civil, despre care este vorba în cauza în speță, chiar dacă influența exercitată de dreptul Uniunii asupra acestuia a crescut treptat⁵⁸. Influența exercitată de dreptul Uniunii asupra dreptului procesual civil se manifestă între timp prin reglementări procesuale civile în acte individuale de drept derivat⁵⁹, prin principii de drept și, nu în ultimul rând, prin jurisprudența Curții.

59. O limitare importantă a acestei autonomii procedurale a statelor membre reiese în special din principiile generale ale dreptului Uniunii, de exemplu, în ceea ce privește exercitarea drepturilor subiective recunoscute în temeiul ordinii juridice a Uniunii. Astfel, pe de o parte, Curtea a recunoscut statelor membre o putere de apreciere largă în ceea ce privește organizarea procedurilor menite să asigure protecția drepturilor cetățenilor care decurg din dreptul Uniunii, având în vedere tocmai competența pe care statele membre au păstrat-o în acest domeniu, însă, pe de altă parte, a indicat fără echivoc limitele pe care dreptul Uniunii le stabilește în ceea ce privește această competență a statelor membre, precizând că procedurile în cauză nu pot fi organizate într-un mod mai puțin favorabil decât cele care privesc situații similare cu caracter național (principiul echivalenței) și că acestea nu pot face practic imposibilă sau îngreuna excesiv exercitarea drepturilor instituite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității)⁶⁰.

57 — A se vedea Hotărârea din 16 decembrie 1976, Rewe (33/76, Rec., p. 1989, punctul 5), și Hotărârea Comet (45/76, Rec., p. 2043, punctul 13), precum și Hotărârea din 20 septembrie 2001, Courage și Crehan (C-453/99, Rec., p. I-6297, punctul 29), Hotărârea din 11 septembrie 2003, Safalero (C-13/01, Rec., p. I-8679, punctul 49), Hotărârea din 13 martie 2007, Unibet (C-432/05, Rep., p. I-2271, punctul 39), și Hotărârea din 8 iulie 2010, Bulicke (C-246/09, Rep., p. I-7003, punctul 25).

58 — A se vedea Lupoi, M. A., „The Harmonization of Civil Procedural Law within the EU” (editată de Justin Orlando Frosini/Michele Angelo Lupoi/Michele Marchesiello), în *A European Space of Justice*, Ravenna, 2006, p. 209, în opinia căruia Uniunea Europeană reprezintă sistemul de integrare în care dreptul procesual civil este cel mai armonizat. Cu toate acestea, autorul recunoaște că armonizarea s-a limitat până la acest moment la preluarea instrumentelor unitare individuale, astfel încât statelor membre le-a revenit obligația de a-și adapta sistemele procedurale civile pentru ca instrumentele uniforme să poată funcționa în mod adecvat. Armonizarea nu a avut decât urmări „indirecte”. În opinia autorului, nu este posibilă prevederea viitorului armonizării în domeniul dreptului procesual civil. De aceeași părere este și Wagner, G., în *Kommentar zur Zivilprozessordnung* (editată de Stein/Jonas), ediția a 22-a, volumul 10, Tübingen, 2011, p. 46, punctul 88, care consideră că nu a fost afectată esența dreptului procesual civil – normele de procedură privind litigiile naționale –, în pofida dezvoltării considerabile a actelor juridice europene în acest domeniu. În opinia autorului, dintr-o perspectivă realistă, mai este mult până la uniformizarea sistemelor procesuale civile europene.

59 — Conform articolului 81 alineatul (2) litera (f) TFUE, Uniunea este competentă să emită reglementări privind procedura civilă atunci când acestea sunt necesare pentru buna funcționare a pieței interne. Reglementări detaliate conțin Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74), Regulamentul (CE) nr. 1206/2001 al Consiliului din 28 mai 2001 privind cooperarea între instanțele statelor membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială (JO L 174, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 138), Regulamentul (CE) nr. 1393/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială (JO L 324, p. 79), Directiva 2002/8/CE a Consiliului din 27 ianuarie 2003 de îmbunătățire a accesului la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor norme minime comune privind asistența judiciară acordată în astfel de litigii (JO L 26, p. 41, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 41), precum și Decizia Consiliului 2001/470/CE din 28 mai 2001 de creare a unei Rețele Judiciare Europene în materie civilă și comercială (JO L 174, p. 25, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 162). A se vedea Rörig, U., „Einfluss des Rechts der Europäischen Gemeinschaft auf das nationale Zivilprozessrecht”, în *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2004, p. 18 și urm. În plus, la nivel european, au fost create multe instrumente pentru facilitarea soluționării litigiilor transfrontaliere și a executării transfrontaliere a deciziilor, de exemplu, Regulamentul (CE) nr. 861/2007 de stabilire a unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă (JO L 199, p. 1), Regulamentul (CE) nr. 1896/2006 de instituire a unei proceduri europene de somație de plată (JO L 399, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 9, p. 108) și Regulamentul (CE) nr. 805/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 aprilie 2004 privind crearea unui titlu executoriu european pentru creanțele necontestate (JO L 143, p. 15, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 3).

60 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 14 decembrie 1995, van Schijndel și van Veen (C-430/93 și C-431/93, Rec., p. I-4705, punctul 17), Hotărârea din 15 septembrie 1998, Ansaldo Energia și alții (C-279/96-C-281/96, Rec., p. I-5025, punctele 16 și 27), Hotărârea din 1 decembrie 1998, Levez (C-326/96, Rec., p. I-7835, punctul 18), Hotărârea din 16 mai 2000, Preston și alții (C-78/98, Rec., p. I-3201, punctul 31), Hotărârea din 6 decembrie 2001, Clean Car Autoservice (C-472/99, Rec., p. I-9687, punctul 28), Hotărârea din 9 decembrie 2003, Comisia/Italia (C-129/00, Rec., p. I-14637, punctul 25), Hotărârea din 19 septembrie 2006, i-21 Germany și Arcor (C-392/04 și C-422/04, Rec., p. I-8559, punctul 57), Hotărârea Mostaza Claro (citată la nota de subsol 23, punctul 24), Hotărârea din 7 iunie 2007, van der Weerd și alții (C-222/05-C-225/05, Rep., p. I-4233, punctul 28), Hotărârea din 3 septembrie 2009, Fallimento Olimpiclub (C-2/08, Rep., p. I-7501, punctul 24), Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones (citată la nota de subsol 25, punctul 38) și Hotărârea din 8 septembrie 2011, Rosado Santana (C-177/10, Rep., p. I-7907, punctul 89).

60. Aceste principii jurisprudențiale sunt aplicabile și sistemului instituit de Directiva 93/13 în vederea protecției consumatorilor împotriva clauzelor abuzive în relațiile comerciale. Astfel, Curtea a precizat recent în Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones importanța principiului autonomiei procedurale în cadrul controlului judiciar al clauzelor contractuale. Obiectul cauzei era întrebarea dacă Directiva 93/13 putea fi interpretată în sensul că o instanță națională sesizată cu o cerere de executare silită a unei hotărâri arbitrale care a dobândit autoritatea de lucru judecat, pronunțată în lipsa consumatorului, este obligată să stabilească din oficiu caracterul abuziv al clauzei arbitrale cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și acest consumator, precum și să anuleze respectiva hotărâre⁶¹. Curtea a răspuns la această întrebare făcând referire la jurisprudența sa conform căreia „dreptul Uniunii nu impune unei instanțe naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei decizii, chiar dacă acest lucru ar permite remedierea unei încălcări a unei dispoziții de drept comunitar, indiferent de natura acesteia, prin decizia în cauză”⁶². După ce a stabilit lipsa unei reglementări în dreptul Uniunii în domeniul autorității de lucru judecat, Curtea a indicat că „modalitățile de punere în aplicare a principiului autorității de lucru judecat aparțin ordinii juridice interne a statelor membre în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora” și a amintit că „aceste modalități nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și nici să fie reglementate astfel încât să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică comunitară (principiul efectivității)”⁶³.

61. Din această hotărâre se poate deduce că dreptul procesual civil național se supune, în opinia Curții, numai principiilor echivalenței și efectivității, în măsura în care nu există reglementări specifice de drept al Uniunii⁶⁴. O încălcare a dreptului Uniunii poate avea loc numai când nu sunt respectate aceste principii. De aceea, problema dacă procedura de somație de plată națională trebuie modificată în sensul indicat în prima întrebare preliminară în vederea protejării consumatorilor se pune numai dacă această procedură, ale cărei trăsături esențiale au fost descrise mai sus, nu respectă principiile echivalenței și efectivității. Acest lucru trebuie examinat în cele ce urmează.

Nicio încălcare a principiului echivalenței

62. Principiul echivalenței impune ca o normă națională să se aplice fără distincție atât acțiunilor întemeiate pe încălcarea dreptului Uniunii Europene, cât și celor întemeiate pe nerespectarea dreptului intern care au un obiect și o cauză asemănătoare⁶⁵. Transpus în contextul specific al aspectului, relevant în speță, al protecției consumatorilor, acest lucru înseamnă că trebuie pusă întrebarea dacă protecția consumatorului împotriva clauzelor abuzive în relațiile comerciale, instituită de legiuitorul Uniunii prin Directiva 93/13, este garantată la nivel național în dreptul procesual în aceeași măsură ca protecția consumatorului împotriva încălcării drepturilor comparabile protejate conform dreptului național. Astfel, o încălcare a principiului echivalenței ar putea fi constatată numai dacă posibilitățile de a asigura respectarea drepturilor care rezultă din Directiva 93/13 ar fi organizate, la nivel procedural, într-un mod comparativ mai puțin favorabil.

63. În jurisprudența sa, Curtea a dezvoltat o serie de criterii generale în temeiul cărora poate fi apreciată echivalența protecției naționale în raport cu protejarea drepturilor consacrate de dreptul Uniunii. Aprecierea însăși constă, în esență, în evaluarea comparativă a modalităților procedurale relevante. Curtea exprimă punctul de vedere conform căruia atât *obiectul* și *cauza juridică*, cât și

61 — Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones (citată la nota de subsol 25, punctul 28).

62 — *Ibidem*, punctul 37.

63 — *Ibidem*, punctul 38.

64 — A se vedea Wagner, G., *op. cit.* (nota de subsol 58), p. 39, punctul 68, care arată că, în măsura în care dreptul procesual civil european reglementează o materie, acesta are întâietate față de dreptul național. În măsura în care nu există reglementări de drept european, statele membre se bucură de autonomie procedurală. Cu toate acestea, statele membre trebuie să se ghideze după principiile echivalenței și efectivității.

65 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 26 ianuarie 2010, Transportes Urbanos y Servicios Generales (C-118/08, Rep., p. I-635, punctul 33), Hotărârea din 15 septembrie 1998, Edis (C-231/96, Rec., p. I-4951, punctul 36), Hotărârile Levez (citată la nota de subsol 60, punctul 41), Preston și alții (citată la nota de subsol 60, punctul 55) și i-21 Germany și Arcor (citată la nota de subsol 60, punctul 62).

caracteristicile esențiale ale acțiunilor pretins comparabile corespunzătoare dreptului național trebuie considerate criterii relevante pentru aprecierea similarității acțiunilor în discuție⁶⁶. Curtea a precizat de asemenea că, pentru a stabili dacă o prevedere procedurală națională este mai puțin favorabilă, trebuie luate în considerare poziția acesteia în cadrul întregii proceduri, desfășurarea procedurii amintite și caracteristicile acestei prevederi⁶⁷.

64. Deși Curtea a atribuit, în principiu, această sarcină instanțelor naționale pentru a se servi de cunoașterea lor directă a dreptului procesual național⁶⁸, aceasta nu a renunțat la a-și prezenta observațiile privind interpretarea dreptului Uniunii⁶⁹ și, ocazional, chiar și propriile constatări cu privire la respectarea echivalenței într-un caz concret⁷⁰, în măsura în care dispunea de suficiente informații utile. În acest mod, Curtea nu urmărește însă nimic altceva decât să ofere indicații utile instanțelor naționale, care le-ar putea ajuta la aprecierea proprie⁷¹. În acest context, se pare că pot fi formulate unele observații de principiu cu privire la anumite caracteristici ale acțiunii principale.

65. În ceea ce privește situația concretă din acțiunea principală, în opinia noastră, din expunerea instanței naționale nu reies în orice caz elemente din care s-ar putea trage concluzia că dreptul procesual spaniol ar prevedea în cadrul procedurii de somație de plată examinarea caracterului abuziv al clauzelor cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori în raport cu prevederile Directivei 93/13 într-un mod mai puțin favorabil decât examinarea compatibilității acestor contracte de credit pentru consumatori cu cerințele dreptului național. Prin urmare, nimic nu indică încălcarea principiului echivalenței în contextul procedurii naționale de somație de plată în discuție.

66. În contextul prezentei proceduri de pronunțare a unei hotărâri preliminare, trebuie, așadar, să se considere că principiul echivalenței este respectat.

Nicio încălcare a principiului efectivității

67. În sfârșit, trebuie examinat aspectul dacă procedura națională de somație de plată este, în ceea ce privește caracteristicile sale esențiale, conformă cu principiul efectivității. Acesta din urmă impune ca aplicarea dreptului Uniunii să nu fie făcută imposibilă sau îngreunată excesiv. În acest context, trebuie amintit scopul stabilit de legiuitorul Uniunii la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, care este acela ca, „în interesul consumatorilor și al concurenților, [să existe] mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori”. Acest scop reprezintă, din punct de vedere juridic, un criteriu în funcție de care trebuie apreciată procedura națională de somație de plată.

68. Obligația instanței naționale de a examina în mod aprofundat, precum și de a se pronunța *in limine litis* cu privire la nulitatea unei clauze cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori ar avea scopul de a proteja consumatorul încă înainte de emiterea unei decizii executorii cu privire la o creanță pecuniară. Astfel, procedura națională de somație de plată ar fi completată cu un mecanism juridic de protecție preventivă. Se pune însă întrebarea dacă un astfel de mecanism este absolut necesar pentru a garanta efectiv protecția consumatorului împotriva folosirii clauzelor abuzive în relațiile comerciale. Astfel cum am menționat deja, procedura de somație de plată este configurată în

66 — A se vedea Hotărârile Rosado Santana (citată la nota de subsol 60, punctul 90), Bulicke (citată la nota de subsol 57, punctul 28), Levez (citată la nota de subsol 60, punctul 43) și Preston și alții (citată la nota de subsol 60, punctul 56) și Hotărârea din 29 octombrie 2009, Pontin (C-63/08, Rep., p. I-10467, punctul 45).

67 — A se vedea Hotărârile Rosado Santana (citată la nota de subsol 60, punctul 90) și Bulicke (citată la nota de subsol 57, punctul 29).

68 — A se vedea Hotărârea Rosado Santana (citată la nota de subsol 60, punctul 91).

69 — A se vedea Hotărârile Asturcom Telecomunicaciones (citată la nota de subsol 25, punctul 50) și Levez (citată la nota de subsol 60, punctul 40).

70 — A se vedea Hotărârea Rosado Santana (citată la nota de subsol 60, punctul 91) și Hotărârea din 10 iulie 1997, Palmisani (C-261/95, Rec., p. I-4025, punctul 33).

71 — A se vedea în acest sens Girerd, P., „Les principes d'équivalence et d'effectivité — encadrement ou désencadrement de l'autonomie procédurale des États membres?”, în *Revue trimestrielle de droit européen*, 2002, p. 75 și urm.

statele membre în general astfel încât examinarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale este realizată în cadrul unei proceduri contencioase inițiate prin formularea unei căi de atac⁷². În cadrul acestei proceduri contencioase, instanța națională are ocazia să își îndeplinească obligația prevăzută de dreptul Uniunii privind examinarea caracterului abuziv al clauzei. Cu alte cuvinte și conform acestui model, este garantată protecția consumatorului. Totuși, aceasta depinde de exprimarea de către consumator, în cadrul procedurii de somație de plată, a voinței sale de a se apăra juridic.

69. Ne exprimăm îndoielile cu privire la faptul că efectivitatea dreptului Uniunii ar fi îngădită de împrejurarea că protecția drepturilor depinde de manifestarea de voință a consumatorului. Aceasta deoarece în jurisprudența sa, Curtea a apreciat că condiționarea intervenției pozitive a instanței naționale în scopul restabilirii echilibrului dintre consumator și vânzător sau furnizor de acordul consumatorului este compatibilă cu prevederile articolelor 6 și 7 din Directiva 93/13.

70. Ar trebui amintită, mai întâi, Hotărârea Pannon GSM, în care Curtea a amintit obligația instanței naționale de a înlătura aplicarea clauzelor pe care le consideră abuzive „exceptând cazul în care consumatorul *se opune*”⁷³. În motivarea sa, Curtea a argumentat că obligația de a efectua o astfel de examinare din oficiu este necesară pentru a se asigura efectul util al protecției urmărite de dispozițiile directivei. În același timp, Curtea a stabilit însă că „instanței naționale nu i se impune [...] să înlătore aplicarea clauzei în discuție în cazul în care consumatorul, după ce instanța l-a informat, *înțelege* să nu invoce caracterul abuziv și neobligatoriu”.

71. În continuare, ar trebui amintită Hotărârea pronunțată în cauza Martín Martín⁷⁴, în care Curții i-a fost adresată întrebarea dacă o instanță națională poate constata din oficiu o încălcare a articolului 4 din Directiva 85/577/CEE a Consiliului din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale⁷⁵ și poate declara nulitatea unui contract din domeniul de aplicare al acestei directive pentru motivul neinformării consumatorului despre dreptul său de reziliere, deși nulitatea nu a fost invocată în niciun moment în fața instanțelor naționale competente⁷⁶. Curtea a arătat în această hotărâre că „dreptul [Uniunii] nu impune, în principiu, instanțelor naționale să invoce din oficiu un motiv întemeiat pe încălcarea dreptului Uniunii atunci când examinarea acestui motiv ar depăși cadrulul litigiului, astfel cum a fost delimitat acesta de părți, întemeindu-se pe alte fapte și circumstanțe decât cele pe care și-a întemeiat cererea partea care are un interes în aplicarea dispozițiilor respective”⁷⁷. Curtea a explicat în continuare că „această limitare a competenței instanței naționale este justificată de principiul conform căruia *inițiativa unui proces aparține părților* și, în consecință, instanța nu poate acționa din oficiu decât în cazuri excepționale, în care interesul public impune intervenția acesteia”⁷⁸. În cele din urmă, Curtea a considerat că o intervenție pozitivă a instanței naționale într-o situație precum cea din acțiunea principală era îndreptățită, întrucât articolul 4 din Directiva 85/577 privește ordinea publică. Astfel cum a stabilit Curtea, făcând trimitere la concluziile noastre prezentate în cauza respectivă⁷⁹, „obligația de informare prevăzută la articolul 4 din Directiva 85/577 ocupă un loc central în economia generală a acesteia, în calitate de garanție esențială [...] a unei exercitări efective a dreptului de reziliere și, prin urmare, a efectului util al protecției consumatorilor urmărite de legiuitorul Uniunii”⁸⁰. În acest context, este necesar să arătăm că posibilitatea de a declara contractul nul se numără, conform aprecierii Curții, printre „măsurile adecvate” de protejare a consumatorului în sensul articolului 4 al treilea paragraf din

72 — A se vedea punctul 24 din prezentele concluzii.

73 — Hotărârea Pannon GSM (citată la nota de subsol 24, punctul 35).

74 — Hotărârea din 17 decembrie 2009, Martín Martín (C-227/08, Rep., p. I-11939).

75 — JO L 372, p. 31, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 188.

76 — Hotărârea Martín Martín (citată la nota de subsol 74, punctul 18).

77 — *Ibidem*, punctul 19.

78 — *Ibidem*, punctul 20.

79 — A se vedea punctele 55 și 56 din Concluziile prezentate la 7 mai 2009 în cauza Martín Martín (hotărâre citată la nota de subsol 74).

80 — Hotărârea Martín Martín (citată la nota de subsol 74, punctul 27).

directivă în cazul unei încălcări a obligației de informare. Totuși, trebuie menționat faptul că, făcând referire la fragmentul citat mai sus din Hotărârea Pannon GSM⁸¹, Curtea a stabilit și că „instanța națională sesizată [ar putea] să fie obligată de asemenea să țină seama, în anumite împrejurări, de *voința consumatorului de a nu i se anula contractul în cauză*”⁸².

72. În sfârșit, trebuie amintită Hotărârea pronunțată în cauza Asturcom Telecomunicaciones, în care Curții i-a fost adresată întrebarea dacă o instanță națională sesizată cu o cerere de executare silită a unei hotărâri arbitrale care a dobândit autoritate de lucru judecat, pronunțată în lipsa consumatorului, este obligată să stabilească din oficiu caracterul abuziv al clauzei arbitrale cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și acest consumator, precum și să anuleze respectiva hotărâre⁸³. Trebuie remarcată diferențierea făcută de Curte față de Hotărârea Mostaza Claro prin menționarea împrejurării, diferită de situația de fapt care se afla la baza celeilalte cauze, că consumatorul „*nu a participat deloc în cursul diferitelor proceduri aferente litigiului dintre [acesta] și [comerciant] și, mai ales, nu a introdus nicio acțiune prin care să solicite anularea hotărârii arbitrale [...]* pentru a contesta caracterul abuziv al clauzei de arbitraj, astfel încât această hotărâre a dobândit acum autoritate de lucru judecat”⁸⁴. Spre deosebire de propunerea noastră⁸⁵, Curtea a hotărât să nu impună instanței naționale o astfel de obligație. Curtea a lăsat la latitudinea ordinii juridice naționale problema de a clarifica întrebarea adresată, limitându-se la examinarea conformității dreptului procesual spaniol aplicabil cu principiile echivalenței și efectivității. Curtea a apreciat că instanța națională are obligația de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze arbitrale în cadrul unei executări silite doar în măsura în care o astfel de examinare este posibilă conform prevederilor dreptului procesual național în cadrul acțiunilor naționale comparabile⁸⁶.

73. Jurisprudența citată dovedește încercarea Curții de a interpreta dreptul Uniunii într-un mod care să ia în considerare interesele individuale ale consumatorului prin faptul că îi oferă posibilitatea de a hotărî el însuși dacă dorește să recurgă la protecția conferită de dreptul consumatorilor în cadrul procedurii civile, care este guvernată de *principiul rolului activ al părților*⁸⁷. Această înțelegere a poziției procesuale a consumatorului este în conformitate cu *modelul consumatorului-tip*⁸⁸, dezvoltat de asemenea în jurisprudență, care „este suficient de bine informat și de atent”. Abordarea urmată în Hotărârea Pannon GSM prezintă particularitatea că evită instituirea unei protecții impuse a consumatorului și corespunde obiectivului protejării acestuia prin informare. Curtea ia în considerare

81 — A se vedea punctul 70 din prezentele concluzii.

82 — Hotărârea Martín Martín (citată la nota de subsol 74, punctul 35).

83 — Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones (citată la nota de subsol 25, punctul 28).

84 — *Ibidem*, punctul 33.

85 — A se vedea punctul 82 din Concluziile prezentate la 14 mai 2009 în cauza Asturcom Telecomunicaciones (hotărâre citată la nota de subsol 25).

86 — Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones (citată la nota de subsol 25, punctele 53-55 și 59). Curtea a putut conchide pe baza informațiilor oferite de guvernul spaniol că, în conformitate cu dreptul spaniol, instanța de executare a unei sentințe arbitrale devenite definitivă este competentă să aprecieze din oficiu nulitatea unei clauze arbitrale cuprinse într-un contract încheiat între un consumator și un vânzător sau un furnizor determinată de faptul că această clauză este contrară normelor naționale de ordine publică. O asemenea competență ar fi fost, de altfel, admisă în mai multe hotărâri recente pronunțate de Audiencia Provincial de Madrid, precum și de Audiencia Nacional. Totuși, Curtea a atribuit instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă această situație se regăsea și în litigiul cu care a fost sesizată.

87 — Acest lucru este menționat și de Tinzo, V., „Il potere del giudice di rilevazione della nullità di protezione”, în *Diritto del commercio internazionale*, 2011, p. 584. În opinia autorului, înainte de a declara ca fiind nulă clauza abuzivă în discuție, instanța națională trebuie să întrebe consumatorul dacă nu dorește totuși să o mențină. Astfel, decisivă este numai voința consumatorului. În opinia autorului, din soluția dezvoltată de Curte decurge o doctrină care ar încerca să concilieze scopul urmărit de Directiva 93/13 privind protecția consumatorilor și principiul menținerii raporturilor contractuale. A se vedea și Milanese, S., „Le pronunce Pannon ed Eva Martín Martín sulla rilevanza dell'ufficio delle nullità di protezione”, în *Giurisprudenza commerciale*, 2010, volumul II, p. 805, care este de acord cu aprecierile Curții, întrucât aceasta ia în considerare principiul nulității relative („nullità di protezione”, „protective nullity”). În opinia autorului, aceste aprecieri garantează și echilibrul forțelor în proceduri contradictorii.

88 — Referitor la modelul consumatorului-tip în jurisprudența Curții, a se vedea Hotărârea din 16 ianuarie 1992, X (C-373/90, Rec., p. I-131, punctele 15 și 16), Hotărârea din 16 iulie 1998, Gut Springenheide și Tusky (C-210/96, Rec., p. I-4657, punctul 31), Hotărârea din 4 mai 1999, Windsurfing Chiemsee (C-108/97 și C-109/97, Rec., p. I-2779, punctul 29), Hotărârea din 13 ianuarie 2000, Estée Lauder (C-220/98, Rec., p. I-117, punctul 27), Hotărârea din 21 iunie 2001, Comisia/Irlanda (C-30/99, Rec., p. I-4619, punctul 32), Hotărârea din 24 octombrie 2002, Linhart și Biffel (C-99/01, Rec., p. I-9375, punctul 31), Hotărârea din 8 aprilie 2003, Pippig Augenoptik (C-44/01, Rec., p. I-3095, punctul 55), Hotărârea din 12 februarie 2004, Koninklijke KPN Nederland (C-363/99, Rec., p. I-1619, punctul 77), și Hotărârea Henkel (C-218/01, Rec., p. I-1725, punctul 50), Hotărârea din 9 martie 2006, Matratzen Concord (C-421/04, Rec., p. I-2303, punctul 24), și Hotărârea din 19 septembrie 2006, Lidl Belgium (C-356/04, Rec., p. I-8501, punctul 78).

faptul că, într-un caz particular, consumatorul poate fi interesat de menținerea clauzei în discuție, precum clauza de stabilire a instanței competente, atunci când dorește ca procesul să se desfășoare în locul prevăzut în clauză⁸⁹. Invers, Curtea pare a avea tendința de a lua în considerare în aceeași măsură renunțarea de către consumator la drepturile sale, astfel cum se arată în Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones. Conform acesteia, obligația impusă de dreptul Uniunii instanțelor naționale de a proteja consumatorul împotriva clauzelor abuzive printr-o intervenție pozitivă pare a fi aplicabilă numai în limitele permise de dreptul procesual național.

74. Având în vedere considerațiile de mai sus, ajungem la concluzia că eficacitatea practică a sistemului instituit prin Directiva 93/13 nu este afectată atunci când instanța națională nu este obligată să se pronunțe *in limine litis* și din oficiu cu privire la lipsa caracterului obligatoriu al unei clauze abuzive cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori. Putem, așadar, să ne raliem opiniei unanime în această privință a tuturor părților potrivit căreia, pentru a asigura protecția consumatorului împotriva creanțelor care decurg din clauze contractuale abuzive, este suficient să i se ofere ocazia consumatorului împotriva căruia este depusă o cerere de emitere a unei somații de plată să se apere prin formularea unei opoziții, astfel cum se prevede în general în cadrul procedurilor naționale de somație de plată. În acest caz, nu poate fi identificată o încălcare a principiului efectivității.

75. Evident, aceste considerații nu privesc decât *protecția consumatorilor*. Trebuie însă luat în considerare și faptul că articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 impune expres statelor membre instituirea unor mijloace adecvate și eficace și „în interesul [...] concurenților”. Cu alte cuvinte, trebuie create proceduri care să ia în considerare în aceeași măsură *interesele ambelor părți*. În această privință, trebuie să se constate că printr-o transferare a examinării caracterului abuziv al clauzei în litigiu către o procedură contencioasă inițiată prin formularea unei căi de atac se evită în același timp posibilitatea ca o instanță națională să stabilească lipsa caracterului obligatoriu al unei anumite clauze contractuale fără să îi ofere în prealabil ocazia vânzătorului sau furnizorului să își exprime punctul de vedere. Astfel, este satisfăcută în mod adecvat cerința unei protecții juridice efective a vânzătorului sau furnizorului, după cum a arătat în mod întemeiat Comisia⁹⁰.

Concluzie intermediară

76. Prin urmare, trebuie constatat că principiile echivalenței și efectivității nu impun instanței naționale obligația de a se pronunța *in limine litis* și din oficiu cu privire la lipsa caracterului obligatoriu al unei clauze abuzive cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori. De aceea, considerăm că nu este necesară limitarea autonomiei procedurale a statelor membre pentru a fi îndeplinită cerința protecției consumatorilor.

3. Concluzii

a) Dreptul Uniunii nu impune o examinare din oficiu și *in limine litis* în cadrul procedurii de somație de plată

77. Ajungem astfel la concluzia că nu poate fi luată în considerare o transpunere a jurisprudenței Pénzugyi în acțiunea principală. Argumentele care pot fi invocate în favoarea acestei concluzii sunt, pe de o parte, diferențele dintre circumstanțele care stau la baza celor două cauze, în special situația procedurală⁹¹ – procedură de somație de plată, pe de o parte, procedură contencioasă, pe de altă parte –, precum și tipul

89 — A se vedea în acest sens Heinig, J., „Die AGB-Kontrolle von Gerichtsstandsklauseln — zum Urteil Pannon des EuGH”, în *Europäische Zeitschrift zum Wirtschaftsrecht*, 24/2009, p. 885. A se vedea de asemenea Josipović, T., „Verbraucherschutz in der Republik Kroatien”, în *Konsumentenschutz in Zentral- und Osteuropa* (editată de Rudolf Welsch), Viena, 2010, p. 72, care menționează particularitatea acestei abordări în jurisprudența Curții. Conform aprecierii autoarei, această jurisprudență nu este încă transpusă în Croația, stat candidat la aderare, întrucât dreptul național prevede numai anularea unei clauze abuzive. De aceea, nu ar fi posibilă menținerea acesteia în vigoare, chiar dacă consumatorul și-ar dori acest lucru.

90 — A se vedea punctul 68 din observațiile Comisiei.

91 — A se vedea punctul 35 și urm. din prezentele concluzii.

clauzelor contractuale⁹² — clauză de fond, pe de o parte, clauză de atribuire a competenței, pe de altă parte —, cu care se confruntă instanța națională. Un alt argument împotriva transpunerii acestei jurisprudențe în cauza principală reiese din faptul că o obligație a instanței de a se pronunța *in limine litis* și din oficiu cu privire la lipsa caracterului obligatoriu al unei clauze abuzive cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori ar determina o modificare fundamentală a modului de funcționare a procedurii somației de plată⁹³, fapt care ar limita autonomia procedurală a statelor membre, fără ca aceasta să fie absolut necesar pentru a asigura eficacitatea practică a Directivei 93/13⁹⁴. În aceste condiții, trebuie să se constate că dreptul Uniunii nu impune o astfel de obligație instanțelor naționale.

78. Luând în considerare faptul că dreptul Uniunii nu obligă instanța națională să realizeze un astfel de demers, nu este în contradicție cu dreptul Uniunii nici ca instanța națională să renunțe să se pronunțe *in limine litis* și din oficiu cu privire la lipsa caracterului obligatoriu al unei clauze abuzive privind dobânda moratorie cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori.

b) Posibilitatea statelor membre de a adopta prevederi mai stricte

79. Trebuie însă amintit că din al doisprezecelea considerent al Directivei 93/13 reiese în mod clar că scopul acesteia este numai realizarea unei armonizări parțiale și minime a normelor dreptului național referitoare la clauzele abuzive⁹⁵. Expresia normativă esențială a ideii de armonizare minimă pe care se întemeiază această directivă este autorizarea prevăzută la articolul 8, care prevede explicit dreptul statelor membre de a adopta dispoziții mai stricte, compatibile cu tratatul, în domeniul reglementat de prezenta directivă pentru a-i asigura consumatorului un nivel maxim de protecție. Astfel cum am explicat deja în concluziile noastre prezentate în cauza Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, această armonizare minimă conferă statelor membre o putere discreționară considerabilă⁹⁶, care este limitată numai de normele generale ale dreptului Uniunii, și în special de dreptul primar⁹⁷. Prin urmare, statele membre au, în principiu, posibilitatea de a prevedea în codurile naționale de procedură civilă obligația instanțelor de a examina din oficiu și *in limine litis* în cadrul procedurii de somație de plată caracterul abuziv al unei clauze contractuale.

C — Cu privire la a doua întrebare preliminară

80. A doua întrebare preliminară necesită o reformulare pentru ca instanța națională să poată primi un răspuns util. Astfel, în măsura în care întrebarea urmărește, conform modului în care este formulată, să obțină din partea Curții o interpretare conformă cu directiva a articolului 83 din RDL 1/2007 în lumina articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 și a articolului 2 din Directiva 2009/22, această întrebare trebuie declarată inadmisibilă din cauza lipsei unui obiect admisibil al interpretării⁹⁸.

81. În această privință, trebuie amintit că nu este de competența Curții, în cadrul unei proceduri preliminare întemeiate pe articolul 267 TFUE, să aprecieze conformitatea dreptului național cu dreptul Uniunii și nici să interpreteze dreptul național. În schimb, Curtea este competentă să furnizeze instanței de trimitere toate elementele de interpretare a dreptului Uniunii care îi pot permite

92 — A se vedea punctul 37 și urm. din prezentele concluzii.

93 — A se vedea punctul 48 și urm. din prezentele concluzii.

94 — A se vedea punctul 69 și urm. din prezentele concluzii.

95 — A se vedea Hotărârea din 3 iunie 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, Rep., p. I-4785, punctele 28 și 29).

96 — A se vedea Concluziile prezentate la 29 octombrie 2009 în cauza Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (hotărâre citată la nota de subsol 95, punctul 86).

97 — În exercitarea posibilității prevăzute la articolul 8 din directivă, statele membre trebuie să respecte limitele generale ale dreptului Uniunii. Prin acestea se înțelege dreptul primar, inclusiv libertățile fundamentale, precum și dreptul secundar (a se vedea Kapnopoulos, E., *Das Recht der missbräuchlichen Klausel in der Europäischen Union*, Tübingen, 1997, p. 163).

98 — A se vedea Neisser, H., Verschraegen, B., *Die Europäische Union — Anspruch und Wirklichkeit*, Viena, 2001, p. 297, punctul 14.103, Koenig, C., Pechstein, M., și Sander, C., *EU-/EG-Prozessrecht*, ediția a doua, Tübingen, 2002, p. 401, punctul 767, Lenaerts, K., Arts, D. și Maselis, I., *Procedural Law of the European Union*, ediția a doua, Londra, 2006, p. 174 și urm.

să aprecieze o asemenea conformitate în vederea soluționării cauzei cu care este sesizată⁹⁹. În acest scop, Curtea trebuie să deducă din totalitatea informațiilor oferite de instanța națională, în special din motivarea deciziei de trimitere, elementele de drept al Uniunii care necesită o interpretare, având în vedere obiectul litigiului¹⁰⁰.

82. Având în vedere atât problematica acțiunii principale, evidențiată în decizia de trimitere, cât și prima întrebare preliminară („nulitatea sau revizuirea unei clauze privind dobânda moratorie”), a doua întrebare preliminară trebuie înțeleasă în sensul că instanța de trimitere solicită, în esență, interpretarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13. Prin urmare, aceasta dorește să afle dacă, luând în considerare sancțiunea prevăzută de această dispoziție a directivei, și anume lipsa caracterului obligatoriu pentru consumator al clauzelor contractuale abuzive, instanța are posibilitatea să înlocuiască o clauză contractuală, al cărei caracter abuziv a fost stabilit, cu o altă clauză care nu poate fi calificată drept abuzivă.

83. Răspunsul la această întrebare reiese, în opinia noastră, atât din modul de redactare a articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, cât și din obiectivul acestuia.

84. În primul rând, trebuie constatat că Directiva 93/13 nu prevede expres nici „înlocuirea” clauzelor abuzive, nici competența instanței de a face acest lucru. Articolul 6 alineatul (1) din directivă se limitează să prevadă că, drept consecință, astfel de clauze nu sunt obligatorii pentru consumator¹⁰¹. Același lucru decurge și din al douăzeci și unulea considerent al directivei. Această normă este, în cadrul domeniului său de aplicare, obligatorie pentru statele membre, astfel încât nu sunt permise derogări. În conformitate cu obiectivul său, articolul 6 alineatul (1) din directivă trebuie să aibă drept rezultat, în momentul transpunerii, consecința juridică obligatorie a neobligativității, de la care nu se poate deroga prin contract.

85. În continuare, trebuie subliniat că articolul 6 alineatul (1) din directivă prevede că, după stabilirea lipsei caracterului obligatoriu al unei clauze abuzive, „contractul continuă să angajeze părțile *prin aceste clauze*, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive”. Al douăzeci și unulea considerent prevede în această privință că, „în cazul în care, cu toate acestea, se includ astfel de clauze, acestea nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să creeze obligații pentru părți *prin acele clauze*”. Reglementarea prevăzută la articolul 6 alineatul (1) din directivă trebuie, așadar, înțeleasă în sensul că, după înlăturarea clauzelor abuzive, contractul trebuie să fie în continuare valabil în formă nemodificată în ceea ce privește restul clauzelor, în măsura în care acest lucru este posibil din punct de vedere juridic, ceea ce exclude din punct de vedere conceptual orice înlocuire a clauzelor și orice revizuire a contractului.

86. În cazul în care se examinează în continuare îndeaproape finalitatea articolului 6 alineatul (1) din directivă, se pot găsi și alte argumente împotriva competenței instanței naționale de a revizui o clauză contractuală. Astfel cum am argumentat deja, stabilirea lipsei caracterului obligatoriu al clauzelor abuzive de către instanța națională urmărește să împiedice ca astfel de clauze să continue să creeze obligații pentru consumator. Aceasta servește în același timp și unui alt scop pe termen lung al

99 — A se vedea Hotărârea din 2 decembrie 1964, Dingemans (24/64, Rec., p. 1259), Hotărârea din 1 decembrie 1965, Dekker (33/65, Rec., p. 1111), Hotărârea din 22 martie 1972, Merluzzi (80/71, Rec., p. 175), Hotărârea din 15 decembrie 1993, Hünermund și alții (C-292/92, Rec., p. I-6787, punctul 8), Hotărârea din 23 martie 2006, Enirisorse (C-237/04, Rec., p. I-2843, punctul 24), Hotărârea din 31 ianuarie 2008, Centro Europa 7 (C-380/05, Rep., p. I-349, punctele 49 și 50), și Hotărârea din 16 decembrie 2008, Michaniki (C-213/07, Rep., p. I-9999, punctul 51).

100 — A se vedea Hotărârea din 18 noiembrie 1999, Teckal (C-107/98, Rec., p. I-8121, punctul 34), Hotărârea din 22 iunie 2000, Marca Mode (C-425/98, Rec., p. I-4861, punctul 21), și Hotărârea din 10 mai 2001, Agorà și Excelsior (C-223/99 și C-260/99, Rec., p. I-3605, punctul 24).

101 — A se vedea Kapnopoulos, E., *op. cit.* (nota de subsol 97), p. 151, care arată de asemenea că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu prevede, în principiu, nicio „înlocuire” a clauzelor neobligatorii. Contractul trebuie interpretat ca și cum clauzele care conțin sarcini abuzive în defavoarea consumatorului nu ar exista.

Directivei 93/13, și anume cel de a pune capăt utilizării de clauze abuzive în relațiile comerciale, astfel cum reiese din articolul 7 alineatul (1) din directivă. În acest sens, Directiva 93/13 folosește, după cum a recunoscut în mod explicit Curtea în jurisprudența sa, efectul disuasiv pe care îl exercită asupra vânzătorului sau furnizorului examinarea judiciară a caracterului abuziv al clauzelor¹⁰².

87. Prin urmare, pentru a stabili dacă o revizuire a contractului prin înlocuirea clauzei abuzive în cauză cu o altă clauză, astfel cum s-a întâmplat în acțiunea principală, nu este conformă cu prevederile Directivei 93/13, trebuie examinat aspectul dacă această revizuire afectează pe termen lung efectul disuasiv produs de examinarea caracterului abuziv. Astfel, aceasta ar însemna că eficacitatea practică a directivei nu ar mai fi asigurată, fapt care ar fi contrar interdicției prevăzute de dreptul Uniunii ca obiectivele directivei să fie zădărnice de actele de transpunere adoptate de statele membre.

88. O astfel de revizuire a contractului determină o diminuare considerabilă a riscurilor pe care și le asumă vânzătorul sau furnizorul atunci când recurge la clauze abuzive în relațiile comerciale. În timp ce vânzătorul sau furnizorul se poate teme că, în urma stabilirii lipsei caracterului obligatoriu al unei clauze, va continua să fie supus obligațiilor care decurg dintr-un contract care ar putea să îi fie în prezent mai puțin favorabil, o revizuire a contractului în sensul amintit mai sus are în cele din urmă drept rezultat faptul că condițiile contractuale sunt modificate în sensul asigurării conformității lor cu legea, fiind astfel acceptabile pentru vânzător sau furnizor¹⁰³. Or, chiar și în situația în care caracterul abuziv al uneia sau al mai multor clauze ar trebui să determine nulitatea totală a contractului, vânzătorul sau furnizorul poate conta pe faptul că contractul își va menține validitatea, ceea ce ar putea să nu fie în interesul consumatorului. Perspectiva eliminării motivelor de nulitate a unui contract, precum și posibilitatea vânzătorului sau a furnizorului de a evalua riscurile pe care și le asumă ar putea avea efectul opus celui urmărit de directivă. Acestea ar putea încuraja vânzătorul sau furnizorul pur și simplu „să își încerce norocul” și să introducă cât mai multe clauze abuzive în contract în speranța că o mare parte dintre acestea vor fi trecute cu vederea de instanța națională. Astfel cum constată în mod corect Comisia¹⁰⁴, vânzătorul sau furnizorul ar putea percepe această situație juridică ca pe o provocare de a încerca să își impună clauzele consumatorului, în special întrucât nu ar avea nimic de pierdut. Aceste exemple arată că posibilitatea unei revizuii ulterioare a contractului de către instanță nu numai că ar atenua efectul disuasiv care reiese din articolul 6 din directivă, ci ar avea chiar efectul opus. Astfel, ar fi zădărnice obiectivele Directivei 93/13.

89. Luând în considerare aceste constatări, trebuie să concluzionăm că eficacitatea practică a Directivei 93/13 ar fi afectată. În consecință, trebuie să se răspundă la întrebarea preliminară că articolul 6 alineatul (1) din directivă se opune unei reglementări naționale precum articolul 83 din RDL 1/2007, care permite instanței naționale să înlocuiască o clauză contractuală abuzivă cu o altă clauză care nu poate fi calificată astfel¹⁰⁵. Este de competența instanței naționale să interpreteze și să aplice această reglementare în conformitate cu directiva. În cadrul aplicării dreptului național, instanța națională este obligată, în măsura posibilului, să îl interpreteze în lumina textului și a finalității directivei în cauză pentru a atinge rezultatul urmărit de aceasta și, prin urmare, pentru a se conforma articolului 288 alineatul (3) CE¹⁰⁶.

102 — A se vedea punctul 30 din prezentele concluzii.

103 — În acest context, trebuie luate în considerare argumentele avocatului general Tizzano care figurează la punctul 80 din Concluziile prezentate la 22 septembrie 2005 în cauza Ynos (C-302/04, Rec., p. I-371). Astfel cum constată acesta în mod corect, „Directiva 93/13 urmărește mai degrabă *reechilibrarea poziției contractuale a consumatorului* prin împiedicarea posibilității ca acesta să își asume obligații care decurg dintr-o clauză abuzivă decât asigurarea autonomiei contractuale a părților și, în special, *a furnizorului sau a vânzătorului*, care, dimpotrivă, ar putea avea interesul să se elibereze de obligațiile care decurg dintr-un contract care, odată ce a fost reechilibrat, ar deveni mai puțin favorabil pentru el.” Din această perspectivă, o revizuire a contractului ar servi în definitiv numai intereselor furnizorului sau vânzătorului, ceea ce nu ar fi conform, în opinia avocatului general, cu obiectivul Directivei 93/13.

104 — A se vedea punctul 55 din observațiile Comisiei.

105 — A se vedea Pfeiffer, T., *Das Recht der Europäischen Union — Kommentar* (editată de E. Grabitz/M. Hilf), volumul IV, A5, articolul 6, punctul 7, p. 2, care consideră că, în general, o „reducere care menține validitatea”, așadar, o menținere a clauzei abuzive al cărei conținut este totuși licit, nu este compatibilă cu Directiva 93/13.

106 — A se vedea Hotărârea din 9 martie 2004, Pfeiffer (C-397/01-C-403/01, Rec., p. I-8835, punctul 113).

D — Cu privire la a treia întrebare preliminară

90. În continuare, instanța de trimitere dorește să afle dacă un control judiciar din oficiu și *in limine litis* poate fi exclus atunci când sunt oferite informații clare cu privire la anumite aspecte ale contractului de credit, astfel cum se prevede în cadrul procedurii europene de somație de plată. Instanța națională se referă la reglementarea cuprinsă la articolul 7 din Regulamentul nr. 1896/2006 privind procedura europeană de somație de plată, conform căruia cererea de emitere a unei somații europene de plată trebuie să conțină o serie de informații care sunt enumerate în detaliu la alineatul (2). În această privință, instanța de trimitere formulează ipoteza conform căreia impunerea anumitor cerințe de fond în situația dată ar putea compensa lipsa posibilității unui control *in limine litis*¹⁰⁷. Motivul pentru care sunt făcute aceste afirmații pare a fi faptul că, potrivit informațiilor furnizate de instanța de trimitere, în dreptul spaniol nu sunt cerute astfel de informații.

91. Nu este totuși clar care este de fapt scopul întrebării preliminare. Pe de o parte, astfel cum au propus guvernul spaniol și Comisia¹⁰⁸, întrebarea poate fi considerată ipotetică și, prin urmare, inadmisibilă în raport cu jurisprudența Curții, în măsura în care urmărește o interpretare a Regulamentului 1896/2006, în condițiile în care în acțiunea principală este vorba exclusiv despre o procedură națională de somație de plată care este supusă exclusiv reglementărilor dreptului procesual civil spaniol. În această privință, trebuie amintit faptul că, dacă întrebările adresate de instanțele naționale au ca obiect interpretarea unei anumite prevederi a dreptului Uniunii, Curtea trebuie, în principiu, să se pronunțe¹⁰⁹, cu excepția cazului în care este evident că cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare urmărește, în realitate, să o pună în situația de a se pronunța prin intermediul unui litigiu construit sau să formuleze opinii consultative cu privire la întrebări generale sau ipotetice, atunci când interpretarea unei norme a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale ori în cazul în care Curtea nu dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care i-au fost adresate¹¹⁰.

92. Caracterul aparent ipotetic al întrebării preliminare dispare însă atunci când aceasta este înțeleasă, ținând seama de celelalte considerații ale instanței de trimitere, în sensul că prin intermediul ei se solicită informații cu privire la indicațiile care reies din Regulamentul nr. 1896/2006 referitor la cerințele de fond aplicabile unei cereri de emitere a unei somații de plată formulate la nivel național. Din decizia de trimitere rezultă că instanța de trimitere ia în considerare o „aplicare prin analogie” a Regulamentului nr. 1896/2006. O aplicare prin analogie a reglementării prevăzute la articolul 7 din Regulamentul nr. 1896/2006 ar avea însă ca efect în final o armonizare a dreptului procesual civil național, fapt care nu a constituit scopul legiuitorului. Astfel cum reiese din considerentul (10) al regulamentului, „procedura instituită de prezentul regulament ar trebui să constituie un *instrument complementar și facultativ* pentru reclamant, care este în continuare liber să recurgă la o procedură prevăzută de legislația națională”. Conceptul dezvoltat de legiuitorul Uniunii al procedurii de somație de plată ca instrument complementar și facultativ în scopul recuperării transfrontaliere a creanțelor necontestate

107 — A se vedea punctul 4.2 din decizia de trimitere.

108 — A se vedea punctul 72 din observațiile Comisiei și punctul 41 din observațiile guvernului spaniol.

109 — A se vedea printre altele Hotărârea din 13 martie 2001, PreussenElektra (C-379/98, Rec., p. I-2099, punctul 38), Hotărârea din 22 mai 2003, Korhonen și alții (C-18/01, Rec., p. I-5321, punctul 19), Hotărârea din 5 februarie 2004, Schneider (C-380/01, Rec., p. I-1389, punctul 21), Hotărârea din 19 aprilie 2007, Asemfo (C-295/05, Rep., p. I-2999, punctul 30), și Hotărârea din 23 aprilie 2009, VTB-VAB (C-261/07 și C-299/07, Rep., p. I-2949, punctul 32).

110 — A se vedea printre altele Hotărârea din 16 decembrie 1981, Foglia/Novello (244/80, Rec., p. 3045, punctul 18), Hotărârea din 15 iunie 1995, Zabala Erasun și alții (C-422/93-C-424/93, Rec., p. I-1567, punctul 29), Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman (C-415/93, Rec., p. I-4921, punctul 61), Hotărârea din 12 martie 1998, Djabali (C-314/96, Rec., p. I-1149, punctul 19), Hotărârile PreussenElektra (citată la nota de subsol 109, punctul 39) și Schneider (citată la nota de subsol 109, punctul 22), Hotărârea din 1 aprilie 2008, Gouvernement de la Communauté française și Gouvernement wallon (C-212/06, Rep., p. I-1683, punctul 29), și Hotărârea VTB-VAB (citată la nota de subsol 109, punctul 33).

dovedește că procedura națională și cea europeană au fost concepute să existe în paralel¹¹¹. Raportul dintre regulament și dreptul național este stabilit în a doua teză, din care reiese în mod expres că „prezentul regulament *nu înlocuiește și nici nu armonizează* mecanismele de recuperare a creanțelor necontestate existente în temeiul legislației naționale”. Prin urmare, din Regulamentul nr. 1896/2006 nu decurg cerințe¹¹² obligatorii cu privire la conținutul unei cereri de emitere a unei somații de plată formulate în cadrul unei proceduri naționale.

93. Cu toate acestea, răspunsul la a treia întrebare preliminară rezultă chiar din observațiile noastre în legătură cu prima și cu a doua întrebare preliminară. În conformitate cu acestea, statele membre nu sunt obligate de dreptul Uniunii să prevadă în ordinele juridice naționale o examinare din oficiu și *in limine litis* a caracterului abuziv al clauzelor contractuale în cadrul procedurilor de somație de plată. Ele pot totuși să facă acest lucru în temeiul abilitării prevăzute la articolul 8 din Directiva 93/13 în vederea asigurării protecției consumatorilor.

E — Cu privire la a patra și la a cincea întrebare preliminară

94. Există îndoieli și în privința necesității de a se răspunde la a patra întrebare preliminară. Astfel, în măsura în care întrebarea privește interpretarea Directivei 2008/48, trebuie amintit că această directivă nu este aplicabilă *ratione temporis* situației de fapt din acțiunea principală. Aceasta a fost adoptată la 23 aprilie 2008 și a intrat în vigoare la 11 iunie 2008, iar termenul de transpunere în legislația națională a expirat la 12 mai 2010. Contractul de credit care face obiectul litigiului a fost însă încheiat la 28 mai 2007, prin urmare, înainte de intrarea în vigoare a Directivei 2008/48.

95. Directiva 2008/48 prevede într-adevăr măsuri tranzitorii, însă trebuie luat în considerare articolul 30 din directivă, conform căruia directiva nu se aplică contractelor de credit valabile deja în ziua intrării în vigoare a măsurilor naționale de transpunere. Excepție fac numai articolele 11, 12, 13 și 17, precum și articolul 18 alineatul (1) a doua teză și articolul 18 alineatul (2), a căror aplicare trebuie asigurată de statele membre și în cazul „contractelor pe durată nedeterminată existente la data la care intră în vigoare măsurile naționale de punere în aplicare”. Această derogare nu se aplică, așadar, articolului 5 alineatul (1) literele (l) și (m) și articolului 6, și nici articolului 10 alineatul (2) litera (l), care impun creditorului anumite obligații precontractuale de informare față de debitor și care reprezintă tocmai obiectul întrebării preliminare. Încercarea de a oferi instanței naționale un răspuns util prin raportare nu la Directiva 2008/48, ci la Directiva 87/102 anterioară acesteia, aplicabilă la momentul încheierii contractului, întâmpină de asemenea dificultăți majore, întrucât cea din urmă nu conține prevederi corespunzătoare celor amintite mai sus. O interpretare a Directivei 87/102 nu ar oferi, prin urmare, un răspuns la întrebările adresate de instanța de trimitere.

96. Având în vedere faptul că a patra întrebare preliminară nu prezintă nicio legătură cu acțiunea principală, nu este necesar să se răspundă la aceasta. Totuși, instanței de trimitere ar trebui să i se indice faptul că Directiva 2008/48 nu este aplicabilă *ratione temporis*.

111 — Astfel cum reiese din articolul 1 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1896/2006, regulamentul nu împiedică reclamantul „să își valorifice o creanță recurgând la o altă procedură prevăzută de legislația unui stat membru sau de legislația comunitară”. De aici Gruber, U., *op. cit.* (nota de subsol 14), p. 279, punctul 21, trage concluzia că regulamentul nu înlocuiește procedurile naționale cu caracter declarativ și de somație de plată existente. Prin urmare, creditorul ar putea recurge fie la procedura instituită de regulament, fie la procedurile naționale de somație de plată aplicabile până în prezent. În măsura în care procedura națională de somație de plată ar avea drept rezultat emiterea unui titlu, creditorul ar putea confirma acest titlu conform Regulamentului nr. 805/2004 drept titlu executoriu european și ar putea solicita executarea în alte state membre fără să fie necesară o cerere prealabilă de încuviințare a executării în aceste state.

112 — Regulamentul nr. 1896/2006 nu prevede cu siguranță cerințe obligatorii. Cu toate acestea, trebuie luat în considerare faptul că procedura europeană de somație de plată ar trebui să aibă, conform voinței legiuitorului, caracter de model datorită eficienței sale (a se vedea Hess, B., *op. cit.* [nota de subsol 16], p. 139, § 4, punctul 23).

97. În ceea ce privește cea de a cincea întrebare preliminară, se pare că este, mai întâi, necesar să se indice greșelile evidente făcute de instanța de trimitere în formularea acestei întrebări. Întrucât prevederile menționate nu prezintă nicio legătură cu obiectul reglementării citat, astfel cum constată în mod întemeiat Comisia¹¹³, trebuie să se plece de la premisa că instanța de trimitere se raportează mai degrabă la articolul 6 alineatul (2) și la articolul 7 din Directiva 87/102. Dreptul la informare și principiul interzicerii îmbogățirii fără justă cauză sunt prevăzute de Directiva 87/102, iar nu de Directiva 2008/48, amintită de instanța de trimitere.

98. În cazul în care această presupunere este corectă, trebuie să fie examinat în continuare aspectul dacă întrebarea poate fi considerată pertinentă pentru soluționarea acțiunii principale, având în vedere problematica concretă a cauzei.

99. Nimic din decizia de trimitere nu indică faptul că ar exista o problemă în acțiunea principală în legătură cu obligația creditorului, reglementată la articolul 6 alineatul (2) din Directiva 87/102, de a informa consumatorul pe durata contractului „cu privire la orice modificare a ratei anuale a dobânzii sau a taxelor aferente în momentul în care survine o astfel de modificare”. În plus, această obligație privește, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 87/102, numai contractele dintre un consumator și o instituție de credit sau o instituție financiară pentru acordarea unui credit sub forma unui avans în cont curent. Întrucât contractul de credit în litigiu nu pare a intra în această categorie de contracte de credit, conform informațiilor disponibile privitoare la situația de fapt, nu este necesară interpretarea articolului 6 alineatul (2) din Directiva 87/102 pentru a soluționa litigiul.

100. La fel de inutilă pentru soluționarea litigiului pare a fi și interpretarea articolului 7 din Directiva 87/102. Această prevedere a directivei obligă statele membre ca, „în cazul creditelor acordate pentru cumpărarea de bunuri, [...] [să stabilească] condițiile în care se poate reintra în posesia acelor bunuri, în special în cazul în care consumatorul nu și-a dat consimțământul”. În continuare, se prevede că statele membre „se asigură că, în cazurile în care creditorul reîntră în posesia bunurilor, decontarea dintre părți se efectuează astfel încât să se garanteze că reîntrerea în posesie nu duce la nicio îmbogățire nejustificată”. Nimic în decizia de trimitere nu indică faptul că în acțiunea principală ar exista o problemă în legătură cu restituirea unui bun creditorului. Este posibil ca instanța de trimitere să se raporteze la o eventuală situație în care vânzătorul sau furnizorul, având în vedere neîndeplinirea obligațiilor contractuale de către consumator, ar putea solicita restituirea creditului, în acest caz punându-se întrebarea dacă vânzătorul sau furnizorul ar avea de asemenea dreptul la dobânda moratorie, considerată abuzivă. Aceasta din urmă ar putea fi considerată îmbogățire fără justă cauză. Cu toate acestea, nu există în decizia de trimitere elemente care să indice că instanța de trimitere urmărește soluționarea acestei întrebări.

101. Prin urmare, concluzionăm că nu este necesar să se răspundă la a patra și la a cincea întrebare preliminară.

F — Cu privire la a șasea întrebare preliminară

102. Prin intermediul celei de a șasea întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 11 alineatul (1) din Directiva 2005/29 trebuie interpretat în sensul că o instanță națională poate aprecia din oficiu ca fiind neloială practica de a introduce în textul contractului o clauză privind dobânda moratorie.

103. Această dispoziție din directivă menționată de instanța de trimitere în întrebarea preliminară stabilește un obiectiv general pe care statele membre trebuie să îl atingă pe cale legislativă. Este vorba despre asigurarea existenței unor „mijloace adecvate și eficiente de combatere a practicilor comerciale neloiale pentru a pune în aplicare respectarea dispozițiilor prezentei directive” în interesul

¹¹³ — A se vedea punctul 77 din observațiile Comisiei.

consumatorilor. Aceste mijloace trebuie să cuprindă prevederi legale care să permită introducerea unor acțiuni în instanță împotriva unor astfel de practici comerciale neloiale și/sau introducerea unei acțiuni împotriva unor astfel de practici comerciale neloiale la o autoritate administrativă care este competentă să decidă cu privire la plângeri sau să inițieze procedurile judiciare adecvate. Trebuie reținut că Directiva 2005/29 permite crearea la nivel național atât a unei proceduri judiciare, cât și a unei proceduri administrative în scopul combaterii practicilor comerciale neloiale.

104. Totuși, din perspectiva procedurii preliminare, prezintă relevanță numai prima variantă, întrucât problemele de drept invocate se raportează la procedura națională de somație de plată în fața unei instanțe naționale. În acest context, trebuie constatat că articolul 11 alineatul (2) din Directiva 2005/29 prevede competențe cu spectru larg ale instanțelor din statele membre și descrie caracteristicile principale ale acestora. Aceste competențe cuprind, printre altele, și posibilitatea de a dispune încetarea practicilor comerciale neloiale, de a dispune măsuri provizorii, precum și de a lua măsuri în vederea eliminării efectelor persistente ale acestui tip de practici comerciale.

105. Conform modului clar de redactare a acestei dispoziții a directivei, competențele corespunzătoare trebuie să fie recunoscute *de statele membre abia în cadrul transpunerii directivei*, în acest sens acestea trebuind să respecte anumite cerințe minime prevăzute de dreptul Uniunii¹¹⁴. În plus, în cadrul transpunerii, statele membre dispun de o marjă de apreciere importantă¹¹⁵. Directiva 2005/29 prevede o armonizare completă a normelor materiale privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori¹¹⁶, însă nu și a instrumentelor procedurale menite să combată acest tip de practici comerciale. În ceea ce privește aplicabilitatea directă a Directivei 2005/09, la care face aluzie instanța de trimitere prin menționarea lipsei evidente a transpunerii Directivei 2005/29 în Spania, în opinia noastră, din prezentele constatări reiese că aceasta nici nu este prevăzută în mod expres, nici nu pare să fie avută în vedere în conformitate cu obiectivele Directivei 2005/29. Un argument împotriva aplicării directe nediferențiate a prevederilor Directivei 2005/29 de către instanțele naționale este faptul că din articolul 11 alineatul (1) reiese că procedura care trebuie instituită de statele membre trebuie să fie asigurată abia prin transpunerea directivei. Adoptarea de mijloace adecvate în vederea combaterii practicilor comerciale neloiale se dovedește a fi, astfel, o condiție indispensabilă pentru îndeplinirea obiectivelor directivei¹¹⁷.

106. Făcând abstracție de concluziile acestei interpretări în ceea ce privește relevanța întrebării preliminare, trebuie constatat că nimic din decizia de trimitere nu indică faptul că instanța de fond ar fi considerat că preluarea clauzelor contractuale privind dobânda moratorie, declarate abuzive, reprezintă o practică comercială neloială în sensul Directivei 2005/09. Instanța de trimitere, care a adresat prima dată întrebarea referitoare la aplicabilitatea Directivei 2005/29 în cauza principală, discută în cele din urmă despre „o *posibilă* practică comercială neloială”¹¹⁸, fără a indica argumentele pentru o astfel de presupunere. Având în vedere întregul context, se poate presupune că lipsa caracterului loial al practicii comerciale constă, în opinia instanței de trimitere, în stabilirea unor dobânzi moratorii deosebit de ridicate. Expunerile sumare din decizia de trimitere nu permit însă stabilirea certă a aspectului dacă instanța de trimitere a propus subsumarea situației de fapt

114 — A se vedea Stuyck, J., „Enforcement of consumer rights and legal redress for consumers in the EU: An institutional model”, în *New frontiers of consumer protection* (editată de Fabrizio Cafaggi/Hans-W. Micklitz), Oxford, 2009, p. 72 și urm., care aduce în discuție, pe de o parte, competența statelor membre în organizarea posibilităților de aplicare a legislației pe plan național și, pe de altă parte, împrejurarea că Directiva 2005/29 impune anumite standarde minime legale care trebuie respectate de statele membre.

115 — A se vedea Stolze, C., *Harmonisierung des Lauterkeitsrechts in der EU — Unter besonderer Berücksichtigung der Sanktionssysteme*, Hamburg, 2010, p. 158, în opinia căruia textul permisiv al Directivei 2005/29 permite statelor membre posibilități largi de reglementare în cadrul transpunerii reglementărilor de aplicare a legii în sensul articolului 11 și următoarele.

116 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag (C-540/08, Rep., p. I-10909, punctul 27).

117 — A se vedea în acest sens Abbamonte, G., „The Unfair Commercial Practices Directive and its General Prohibition”, în *The Regulation of Unfair Commercial Practices under EC Directive 2005/29*, Oxford, 2007, p. 30, care arată că Directiva 2005/29 armonizează complet dreptul material al statelor membre în domeniul legislației referitoare la practicile comerciale loiale, însă nu și mecanismele de combatere a practicilor comerciale neloiale. De aici reiese că statele membre trebuie să organizeze sistemele proprii de aplicare a legii, să desemneze persoanele fizice și juridice care pot invoca, conform directivei, protecția legii și trebuie să stabilească sancțiunile pentru încălcarea directivei. Autorul subliniază că aplicarea efectivă a legii este indispensabilă pentru ca directiva să își poată dezvolta întregul potențial.

118 — A se vedea titlul 7 („La *posible* práctica desleal de la entidad bancaria”) din decizia de trimitere.

prevederilor directivei. Reiese că cererea de interpretare a Directivei 2005/29 nu are legătură cu cauza principală. În acest context, trebuie să se plece de la premisa unui caracter pur ipotetic al întrebării preliminare, punct de vedere împărtășit și de părți. În consecință, și a șasea întrebare preliminară trebuie declarată inadmisibilă.

VII — Concluzie

107. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Audiencia Provincial de Barcelona după cum urmează:

- „1) Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretată în sensul că o instanță națională nu este obligată să se pronunțe, în cadrul unei proceduri naționale de somație de plată, *in limine litis* și din oficiu cu privire la lipsa caracterului obligatoriu al unei clauze privind dobânda moratorie cuprinse într-un contract de credit pentru consumatori, în măsura în care, conform normelor de procedură naționale, aprecierea eventualului caracter abuziv al acestei clauze poate fi efectuată în cadrul unei proceduri contencioase inițiate prin exercitarea unei căi de atac de către debitor, în cadrul căreia instanța națională are posibilitatea de a dispune de elementele de drept și de fapt necesare pentru această apreciere.
- 2) Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune unei reglementări naționale care permite instanței naționale să modifice un contract de credit pentru consumatori prin înlocuirea unei clauze contractuale abuzive cu o altă clauză care nu poate fi calificată drept abuzivă.
- 3) Dispozițiile Regulamentului (CE) nr. 1896/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2006 de instituire a unei proceduri europene a somației de plată nu se aplică unei proceduri naționale de somație de plată.”